10. № 109.

...Ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

№ 110 (8018)
МАЙН 11
ПЯТНИЦА
1956 он

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэн.

„Пенсиин эгээн доодо хэмжээе нилээд ехээр дээшэлүүлэн, пенсионно тэдхэмжые гуримшуулха, дан ехэ пенсиин хэмжээе бага болгохо. Үтэлһэн хүнүүдэй хангагдасые, мүн тэрэшэлэн бэеэ муудуулангүй, ниитэдэ ашагтай ажал хэжэ шадаха инвалидуудые ажалаар хангалгые һайжаруулха“

(1956—1960 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ зургаадахи табанжэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XX съездын Директивэнүүдһээ)

...ССР Союзай Министрнүүдэй Соведтэ

ССР Союзай Министрнүүдэй Совет Гүрэнэй пенси тухай асуудал хэлсэжэ үзөөд, ...нэй пенси тухай хуулиин проектые ССР Союзай Верховно Соведэй сессиин баталам... табиха гэһэн шиидхэбэри гаргаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй проект

Гүрэнэй пенси тухай ХУУЛИ

...ветскэ Социалистическэ Республикануудай Сою... гражданинуудай үтэлөөд, хүдэлмэри хэжэ шада... болёод, үбшэлөөд байхадаа материальна тэдхэм... ...бадаг эрхэнь Агууехэ Октябрьска социалистическэ ...люциин туйлалтануудай нэгэн байжа, СССР-эй ...ституци дотор батадхагданхай.

...нси үгэжэ тэдхэлгэ СССР дотор тогтоогдоһон со... ...стическэ байгуулалтаар хангагдана. Энэ байгуу... ...ын үедэ хүниие хүнэй мүлжэхэ ябадал, хүдэлмэ... ...дэлгэ ба үглөөдэр юун болохо ааб гэжэ ажалша... ...һанаата болодог ушар эсэслэн үгы хэгдэнхэй. Со... ...з гүрэн дотор пенси үгэжэ тэдхэлгэ бүхы дээрээ ...эй ба ниитын зөөреэр бэелүүлэгдэдэг.

...циалистическэ ажахыгаа хүгжөөхэ хэрэгтэ Со... ...э Союзай Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр ...ескэ арадай туйлаһан амжалтануud пенси үгэжэ ...элгын хэрэгые мүнөө улам һайжаруулха арга ол...

...имэ зорилгоор Советскэ Социалистическэ Респуб... ...нуудай Союзай Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

I.

Юрэнхы дүрим

...атья 1. Иимэ хүнүүд гүрэнэй пенси абаха эрхэ... гэбэл:

...) хүдэлмэришэд болон албахаагшад;

...) сэрэгэй алба хэгшэд;

...) дээдэ, тусхай дунда һургуулинуудай, училищи... ...ай, кадрнуудые бэлдэхэ һургуулинуудай ба кур... ...удай һурагшад;

...) гүрэнэй гү, али ниитын уялга дүүргэхэ зуураа ин... ...ууд болоһон бусад гражданинууд;

...) энэ статья соо дурсагдаһан гражданинуудай бү... ...рэй гэшүүд. хэрбээ тэжээхэ хүнгүй болоод байгаа ...

...атья 2. Энэ Хуулиин ёһоор:

...) үтэлэгшэдтэ;

...) инвалид бологшодто;

...) тэжээхэ хүнгүй болоод байгшадта гүрэнэй пенси ...э.

...атья 3. Хэдэн пенси нэгэн доро абаха эрхэтэй ...данинуудта, тэдэнэй өөһэдынь дураар али нэгэ ...и үгтэхэ.

...атья 4. СССР-эй Гүрэнэй бюджедээр жэл бүри ...олгодог мүнгэн зөөриһөө, тэрэ тоодо гүрэнэй со... ...ьна страхованиин талаар бюджедэй мүнгэн зөөри... ...ргажа, салин хүлһэнһөөнь юушье дарангүйгөөр, ...эй зүгһөө пенсинүүд түлэгдэхэ байна.

...атья 5. Пенсидэ налог һомологдохо ёһогүй.

II.

...тэлэгшэдтэ үгтэхэ пенсинүүд

...атья 6. Хүдэлмэришэд болон албахаагшад үтэ... ...байхадаа: эрэшүүл—60 наһа хүрөөд, 25 жэлһээ ...о бэшэ саг соо ажаллаад байхадаа; эхэнэр... —55 наһа хүрөөд, 20 жэлһээ доошо бэшэ саг соо ...лаад байхадаа пенси абаха эрхэтэй.

...өөд байхадаа хүнгэлэлтэдэ хүртэн, пенси аба... ...рхэтэй гэбэл:

...газар доро хүдэлмэрилдэг ба бэедэ муу ажал хэ... ...алуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг хүдэлмэришэд ...албахаагшад—СССР-эй Министрнүүдэй Сове... ...баталдаг үйлэдбэринүүдэй, цехүүдэй, мэргэжэл... ...ба тушаалнуудай списогэй ёһоор:

...шүүл—50 наһа хүрөөд, 20 жэлһээ доошо бэшэ ...о ажаллаад байхадаа;

...эрнүүд—45 наһа хүрөөд, 16 жэлһээ доошо бэшэ ...о ажаллаад байхадаа;

...хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэри хэдэг хүдэлмэри... ...болон албахаагшад — СССР-эй Министрнүүдэй ...эй баталдаг үйлэдбэринүүдэй, цехүүдэй, мэргэ... ...үдэй, тушаалнуудай списогэй ёһоор:

...шүүл—55 наһа хүрөөд, 25 жэлһээ доошо бэшэ ...о ажаллаад байхадаа;

...эрнүүд—50 наһа хүрөөд, 20 жэлһээ доошо бэшэ ...о ажаллаад байхадаа абаха.

...э зэргын пенси абаха ёһотой стажай хахадһаа ...бэшыень (һүүлэй үедэ хаана ажаллажа байһан... ...лдыдангүй) хүнгэлэлтэтэйгөөр пенси абаха эр... ...одог ажал хэһэн хүдэлмэришэд болон алба... ...ад үтэлһэнэй түлөө, хүнгэлэлтэтэйгөөр пенси ...эрхэтэй.

...лмэрилдэг байха үедөө пенси абахаар наһа гүй... ...аад, хүсэд пенси абаха стажтай болоогүйшье ...бан жэлһээ доошо бэшэ саг соо ажаллаһан хү... ...ишэд болон албахаагшадта—стаждань таа... ...а, зүгөөр хүсэд пенсиин дүрбэнэй нэгэ хубиһаа ...бэшэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ.

...атья 7. Үтэлөөд байхадань иимэ хэмжээтэй пенси ... гэбэл:

Һарын салин олзо (түхэригөөр)	Үгтэхэ пенсие салин хүлһэнтэй процентээр жэшэбэл: Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг хүнүүдһээ ондоо хүдэлмэришэд болон албахаагшадта	Үгтэхэ пенсие салин хүлһэнтэй процентээр жэшэбэл: Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг хүдэлмэришэд болон албахаагшадта
350 хүрэтэр (оруулалсан)	100	100
350-һаа 500 хүрэтэр	85	90
500-һаа 600 хүрэтэр	75	80
600-һаа 800 хүрэтэр	65	70
800-һаа 1000 хүрэтэр	55	60
1000 ба дээшээ	50	55

Салин олзын талаар дурсагдаһан разряд бүхэнэй пенси (нэмэлтыень оруулангүйгөөр) урда тээхи разрядай эгээн ехэ пенсиһээ (нэмэлтыень оруулангүйгөөр) бага байха ёһогүй.

Үтэлэгшэдтэ үгтэхэ пенсиин доодо хэмжээн һара соо 300 түхэриг байхаар тогтоогдоно.

Үтэлэгшэдтэ үгтэхэ пенсиин дээдэ хэмжээн һара соо 1200 түхэриг байхаар тогтоогдоно.

Статья 8. Үтэлэгшэдтэ үгтэхэ пенси дээрэ иимэ нэмэлтэнүүд (пенсиин дээдэ хэмжээн соо) тогтоогдохо гэбэл:

а) 15 жэлһээ дээшэ саг соо таһалгаряагүй хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө—пенсиин 10 процентые;

б) хүдэлмэри хэжэ шадахагүй бүлынгөө гэшүүдые даадаг, ажал хэдэггүй пенсионернүүдтэ: бүлэ доторнь хүдэлмэри хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүнэй бии байгаа һаа — пенсиин 10 процентые; бүлэ доторнь хүдэлмэри хэжэ шадахагүй хоёр гү, али бүри олон гэшүүдэй бии байгаа һаа—пенсиин 15 процентые нэмэжэ үгэхэ.

Статья 9. Пенси тодорхойлһоной һүүлээр абадаг салин олзынь (пенсиин суммые оруулалсангүй) 1000 түхэригһөө дээшэ бэшэ байбал, ажал хэдэг пенсионернүүдтэ һара соо 150 түхэригэй хэмжээтэй, үтэлһэнэй пенси түлэгдэхэ.

Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг ба халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг туладаа хүнгэлэлтэдэ хүртэжэ, үтэлһэнэй пенси абаха болоһон, ажал хэдэг пенсионернүүдтэ — салин олзоһоонь дулдыдангүй, үгтэхэ пенсиин 50 процентын хэмжээтэй пенси түлэгдэхэ.

Статья 10. Үтэлһэнэй пенси абаха эрхэ олгодог наһанда хүрэнгүйгөөр ажаллахаяа болиһон аад, зохихо стажтай байһан хүдэлмэришэд гү, албахаагшадта — тиимэ наһатай болоходонь пенси үгтэхэ.

Статья 11. Үтэлэгшэдтэ үгтэхэ пенси хадаа ажал хэхэ шадабариһаа дулдыдангүй бүхы наһан соогоо абахаар тогтоогдохо.

III.

Инвалид болоһон хүдэлмэришэд, албахаагшадта үгтэхэ пенсинүүд

Статья 12. Хүдэлмэришэд ба албахаагшад инвалид болоод байгаа һаа, тодорхойлон хэлэбэл, ходо гү, али удаан саг соо ажал хэжэ шадахаяа болёо һаа, инвалидай пенси абаха эрхэтэй.

Хүдэлмэрилдэг байха үедөө гү, али болиһонойнгоо һүүлээр инвалид бологшодто инвалидай пенси үгтэхэ.

Статья 13. Инвалидууд ажал хэжэ шадахаяа болиһонойнгоо зэргээр гурбан группа болгогдон хубаагдана.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтооһон гуримай ёһоор, врачебно-ажалай экспертнэ комиссинууд инвалидай группые тодорхойлхо.

Статья 14. Иимэ шалтагаанаар ажал хэжэ шадахаяа болигшодто инвалидай пенси үгтэхэ гэбэл:

а) ажал хэжэ байтараа гэмтэһэн гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлһэн;

б) юрэнхыдөө бэень муудажа үбшэлһэн ушарта үгтэхэ.

Ажалтай холбоогүйгөөр гэмтээд, хүдэлмэри хэжэ шадахаяа болигшодто—үбшэлһэн дээрэһээ ажал хэжэ шадахаяа болигшодто адляар пенси үгтэхэ.

Статья 15. Ажал хэжэ байтараа гэмтэһэн гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлһэн ушарта үгтэхэ инвалидай пенсие хүдэлмэриинь стажһаа дулдыдангүй тодорхойлхо.

Үбшэлжэ инвалид бологшодой зохихо стажтай байгаа һаань пенси тодорхойлогдохо. Тиимэ стажай хэмжээн (наһанһаань, эрэ эмынь илгааһаа, хүдэлмэриинь шэнжэһээ дулдыдуулагдан) СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр тогтоогдохо.

20 наһа хүрөөдүйдөө үбшэлжэ инвалид болоһон хүдэлмэришэд, албахаагшадта — хүдэлмэриинь стажһаа дулдыдангүй пенси үгтэхэ.

Статья 16. Ажал хэжэ байтараа гэмтэһэн гү, али ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ инвалид болоһон хүдэлмэришэд, албахаагшадта иимэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

а) 1-дэхи группын инвалидуудта — һара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин 100 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) 2-дохи группын инвалидуудта—һара соо абадаг салин олзынь 450 түхэриг хүрэтэрхиин 90 процентые түлэхэ;

в) 3-дахи группын инвалидуудта—һара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 65 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг хүдэлмэришэд болон албахаагшадта — ажал хэжэ байтараа гү, али ажалтай холбоотойгоор инвалид болоһоной пенсие иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэйгээр тогтоохо гэбэл:

I группын инвалидуудта—100%
II группын инвалидуудта—90%
III группын инвалидуудта—65%

һара соо абадаг салин олзынь 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэри хэдэг хүдэлмэришэд болон албахаагшадта — ажал хэжэ байтараа гэмтэжэ гү, али ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ инвалид болоһоной пенсие иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэйгээр тогтоохо гэбэл:

I группын инвалидуудта—100%
II группын инвалидуудта—90%
III группын инвалидуудта—65%

һара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Пенсиин доодо хэмжээн: 1-дэхи группын инвалидуудта—һара соо 360 түхэриг; 2-дохи группын—285 түхэриг; 3-дахи группын—210 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Пенсиин дээдэ хэмжээн: 1-дэхи группын инвалидуудта — һара соо 1200 түхэриг; 2-дохи группын—900 түхэриг; 3-дахи группын—450 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Статья 17. Үбшэлжэ инвалид болоһон хүдэлмэришэд, албахаагшадта иимэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

а) 1-дэхи группын инвалидуудта — һара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин 85 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) 2-дохи группын инвалидуудта — һара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 45 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10% процентые нэмэжэ түлэхэ;

в) 3-дахи группын инвалидуудта—һара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 45 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг хүдэлмэришэд, албахаагшадта—үбшэлжэ инвалид болоһоной пенсие иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэйгээр тогтоохо гэбэл:

I группын инвалидуудта—85%
II группын инвалидуудта—65%
III группын инвалидуудта—45%

һара соо абадаг салин олзынь 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэри хэдэг хүдэлмэришэд, албахаагшадта—үбшэлжэ инвалид болоһоной пенсие иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэйгээр тогтоохо гэбэл:

I группын инвалидуудта—85%
II группын инвалидуудта—65%
III группын инвалидуудта—45%

һара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Пенсиин доодо хэмжээн: 1-дэхи группын инвалидуудта—һара соо 300 түхэриг; 2-дохи группын—230 түхэриг; 3-дахи группын—160 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Пенсиин дээдэ хэмжээн: 1-дэхи группын инвалидуудта—һара соо 900 түхэриг; 2-дохи группын—600 түхэриг; 3-дахи группын—400 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Хүдэлмэришэн гү, али албахаагша ажаллаһан стажайнгаа хахадһаа бага бэшые хүнгэлэлтэтэйгөөр пенси абаха эрхэ олгодог хүдэлмэридэ (һүүлэй үедэ ажаллажа байһан газарһаа дулдыдангүй) зорюулһан байгаа һаа, үбшэлжэ инвалид болоһоной пенсие хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэйгээр абаха эрхэтэй.

Хүдэлмэрилжэ байха үедөө 1-дэхи гү, али 2-дохи группын инвалидууд болоһон хүдэлмэришэд, албахаагшадай хүсэд пенси абаха стажгүй байгаа һаань, тэрэнэй стажда тааруулжа, зүгөөр хүсэд пенсиин дүрбэнэй нэгэ хубиһаа бага бэшэ байхаар пенси үгтэхэ.

Статья 18. Инвалидай пенсидэ иимэ нэмэлтэнүүд (пенсиин дээдэ хэмжээн соо) тогтоогдохо гэбэл:

а) үбшэлһэнэй шалтагаанаар 1-дэхи, 2-дохи группын инвалидууд бологшодто 10-һаа 15 жэл хүрэтэр таһалгаряагүй хүдэлмэрилһэнэй түлөө—пенсиинь 10 процентые; 15 жэлһээ дээшэ саг соо хүдэлмэрилһэнэй түлөө—пенсиинь 15 процентые;

б) ажал хэжэ шадахагүй бүлынгөө гэшүүдые даадаг, өөһэдөө хүдэлмэрилдэггүй, 1-дэхи ба 2-дохи группын инвалидуудта (инвалид болоһон шалтагаанһаань дулдыдангүй): бүлэ доторнь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүнэй бии байгаа һаа—пенсиин 10 процентые; бүлэ доторнь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гү, али бүри олон гэшүүдэй бии байгаа һаа—пенсиин 15 процентые;

в) 1-дэхи группын инвалидуудта (инвалид болоһон шалтагаанһаань дулдыдангүй) өөһэдыгөө харуулхын тула—пенсиин 15 процентые нэмэжэ үгэхэ.

Үбшэлжэ 1-дэхи группын инвалид бологшодто нэмэжэ үгтэхэ мүнгэнэй ниитэ хэмжээн пенсиинь 30 процентһээ үлүү гараха ёһогүй.

Статья 19. Инвалидуудта—60-һаа дээшэ наһатай эрэшүүлдэ, 55-һаа дээшэ наһатай эхэнэрнүүдтэ—бүхы наһан соонь инвалидай пенси үгтэхэ. Тэдэ инвалидуудые дахинаа шалгажа үзэлгэ өөһэдынь мэдүүлгэ баряа һаа хэгдэхэ байна.

Ажал хэжэ шадахаяа болиһон бүхы саг соонь, бусад инвалидуудта инвалидай пенси үгтэхөөр тодорхойлогдоно.

Статья 20. Ямаршье һаа салин олзо олодог, 1-дэхи ба 2-дохи группын инвалидуудта—салин олзоһоонь дулдыдангүй хүсэд пенси түлэгдэхэ.

Ажал хэдэг, 3-дахи группын инвалидуудта пенси түлэхэдөө, абадаг пенси ба салин олзонь пенситэй болохын урда тээхи бүхы салин олзоһоо үлүү гарахагүй, зүгөөр тогтоогдоһон пенсиин 50 процентһээ бага бэшэ байхаар үгтэхэ.

IV.

Тэжээхэ хүнгүй болоһон ушартань хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ үгтэхэ пенсинүүд

Статья 21. Наһа бараһан хүдэлмэришэнэй, албахаагшын гү, пенсионерэй үргэмжэдэ байһан аад, ажал хэжэ шадахагүй ба тэжээхэ хүнгүй болоһон бүлын гэшүүд пенси абаха эрхэтэй.

Ажал хэжэ шадахагүй гэшүүдтэ иимэ хүнүүд тоологдохо гэбэл:

а) 16 наһа (һурагшад—18 наһа) хүрөөгүй гү, али дээшээшье наһатай үхибүүд, аха дүүнэр, эгэшэ дүүнэр ба аша зээнэр хэрбээ 16 наһа (һурагшад 18 наһа) хүрөөдүйдөө инвалидууд болоһон байгаа һаа, тэрэшэлэн аха дүүнэр, эгэшэ дүүнэр ба аша зээнэр—ажал хэжэ шадаха түрэлхидгүй байгаа һаа;

б) эсэгэ, эхэ, һамган, эрэ нүхэрынь үндэр наһатай болоод: эрэшүүл—60 наһа, эхэнэрнүүд — 55 наһа хүрөөд гү, али инвалидууд болоод байхадаа;

в) наһанһаа, ажал хэхэ шадалһаа дулдыдангүй түрэлхидэй гү, али үбгэ һамгадай нэгэниинь тэжээдэг хүнөө үхүүлһэн 8 наһатай болоогүй үхибүүдые, аха дүүнэрые, эгэшэ дүүнэрые гү, али аша зээнэрые харадаг аад, ажал хэдэггүй байгаа һаа;

г) хуулиин ёһоор үргэмжэлхэ уялгатай хүнүүдгүй үбгэд ба хүгшэд.

Наһа барагшын үргэмжэдэ байгаагүй үхибүүд, ажал хэжэ шадахагүй түрэлхидынь, байн байтараа хооллойгоо тэжээхэ зөөригүй болоо һаа, тэрэ тэжээхэ хүнэй наһа бараһан ушарта пенси абаха эрхэтэй.

Статья 22. Эхэ эсэгынгээ үргэмжэдэ байһан үхибүүд эсэгынгээ гү, али эхынгээ наһа бараад байхада, ондоо түрэлхидэй хүдэлмэрилжэ байгаашье һаань, пенси абаха эрхэтэй.

Статья 23. Һургуулида һурадаг үхибүүд, аха дүүнэр, эгэшэ дүүнэр ба аша зээнэртэ стипенди абахын хажуугаар пенси түлэгдэхэ.

Статья 24. Тэжээдэг хүнэйнгөө наһа барахын урда тээ гү, али хойно үтэлһэн гү, али инвалид болоһонһоо дулдыдангүй түрэлхидынь пенси абаха эрхэтэй.

Наһа барагшын хэтын нүхэр (һамган гү, али үбгэниинь) тэжээдэг хүнэйнгөө наһа бараханһаа урда гү, үгышье һаа тэрэнэй нүгшэһэнэй һүүлээр табан жэл үнгэрөөдүйдэ үтэлһэн тоотой гү, али инвалид болоо һаа пенси абаха эрхэтэй. Наһа барагшын нүхэрынь ажал хэжэ шадахаар бэе хүсэһэн үхибүүдгүй байгаа һаа—үндэр наһатай гү, али инвалид болохо болзорһоо дулдыдангүй пенси абаха.

Статья 25. Ажал хэжэ байтараа гэмтэжэ гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ наһа бараһан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ—тэжээдэг хүнэйнь хүдэлмэриин стажһаа дулдыдангүй иимэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

а) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ — тэжээгшэ хүнэй һара соо абадаг байһан салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин 100 процентые үгэхэ, тэрэшэлэн тэжээдэг хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ — тэжээгшэ хүнэй һара соо абадаг салин олзынь 450 түхэриг хүрэтэрхиин 90 процентые үгэхэ, мүн тэрэнэй үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

в) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ — тэжээгшэ хүнэй һара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 65 процентые үгэхэ, мүн тэжээдэг байһан хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг байһан, ажал хэжэ байтараа гэмтэжэ гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ наһа бараһан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ—100%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ—90%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ—65%

Тэжээдэг байһан хүнэйнь һара соохи салин олзын 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэри хэдэг байһан, ажал хэжэ байтараа гэмтэжэ гү, зарим ажал хүдэлмэритэй холбоотойгоор үбшэлжэ наһа бараһан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

Гүрэнэй пенси тухай ХУУЛИ

(Түгэсхэл)

Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ 100%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ—90%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ—65%

— Тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Пенсиин доодо хэмжээн: бүлын 3 гү, али бүри олон гэшүүдтэ — hара соо 300 түхэриг; бүлын хоёр гэшүүдтэ—230 түхэриг; бүлын нэгэ гэшүүндэ—160 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Пенсиин дээдэ хэмжээн: бүлын гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ — hара соо 1200 түхэриг; бүлын хоёр гэшүүдтэ—900 түхэриг; бүлын нэгэ гэшүүндэ—450 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Статья 26. Үбшэлжэ наhа бараhан ба инвалидай пенси абаха стажтай байhан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ иимэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

а) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ— тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 500 түхэриг хүрэтэрхиин 85 процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ — тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 450 түхэриг хүрэтэрхиин 65 процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

в) бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ—тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 400 түхэриг хүрэтэрхиин 45 процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг байhан, үбшэлжэ наhа бараhан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ—85%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ—65%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ—45%

— Тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэри хэдэг байhан, үбшэлжэ наhа бараhан хүдэлмэришэд, албахаагшадай бүлэнэртэ иимэ хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси үгтэхэ гэбэл:

Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ—85%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй хоёр гэшүүдтэ—65%
Бүлынь ажал хэжэ шадахагүй нэгэ гэшүүндэ—45%

— Тэжээдэг байhан хүнэйнь hара соохи салин олзын 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн тэрэ хүнэйнь үлэгшэ салин олзын 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Пенсиин доодо хэмжээн: бүлын гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ — hара соо 300 түхэриг; бүлын хоёр гэшүүдтэ—230 түхэриг; бүлын нэгэ гэшүүндэ—160 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Пенсиин дээдэ хэмжээн: бүлын гурбан гү, али бүри олон гэшүүдтэ—hара соо 900 түхэриг; бүлын хоёр гэшүүдтэ—600 түхэриг; бүлын нэгэ гэшүүндэ—400 түхэриг байхаар тогтоогдохо.

Тэжээгшэ хүнэйнь инвалидай пенси абахаар стажай хахадhаа бага бэшые хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси абаха эрхэ олгодог хүдэлмэридэ (тэжээгшэ хүнэй hүүлэй үедэ хаана хүдэлмэрилhэнhөө дулдыдангүй) зорюулhан байгаа hаань, үбшэлжэ наhа бараhан хүдэлмэришэнэй гү, али албахаагшын бүлэнэр хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй пенси абаха эрхэтэй.

Эхэ эсэгэ хоёроо алдажа үншэрhэн үхибүүдтэй гү, ганса эхэтэй аад алдаhан үхибүүдтэй бүлэнэртэ пенси үгэхэдөө, ажал хэжэ байтараа гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ тэжээгшэ хүнэйнь наhа бараhан бүлэнэртэ үгтэхэ хэмжээтэй пенси түлэгдэхэ.

Ажал хэдэг байха үедөө наhа бараhан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэрэй гэшүүдтэ—инвалидай хүсэд пенси абаха стажгүй байгаа hаань, тэжээгшэ хүнэйнь хүдэлмэриин стажда тааруха хэмжээтэй, зүгөөр хүсэд пенсиин дүрбэнэй нэгэ хубиhаа бага бэшэ пенси үгтэхэ.

Статья 27. Тэжээдэг хүнөө алдахадань үгтэхэ пенсидэ иимэ нэмэлтэнүүд (пенсиин дээдэ хэмжээн соо) тогтоогдохо гэбэл:

а) ажал хэжэ байтараа гү, зарим ажалтай холбоотойгоор үбшэлжэ наhа бараhан хүдэлмэришэд, албахаагшадай бүлэнэртэ—ажал хэжэ шадахагүй гурбан гү, али олон гэшүүдтэнь—пенсиин 15 процентые;

б) үбшэлжэ наhа бараhан хүдэлмэришэдэй, албахаагшадай бүлэнэртэ—тэжээдэг байhан хүнэйнь 10-hаа 15 жэл хүрэтэр таhалгаряагүй хүдэлмэрилhэн стажай түлөө — пенсинь 10 процентые, 15 жэлhээ дээшэ хүдэлмэрилhэнэй түлөө—пенсинь 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Статья 28. Тэжээдэг хүнөө алдаhан ушарhаа пенси абаха болоhон пенсионернүүдтэ—тэдэнэрэй ямаршье салин олзо олодог байгаа hаань, хүсэд пенси түлэгдэхэ.

V.

Сэрэгэй албахаагшадта болон тэдэнэй бүлэнэртэ үгтэхэ пенси

Статья 29. Болзорто албанай рядовой, сержантска, старшинска составай сэрэгэй албахаагшад инвалид болоо hаа пенси абаха, тэжээхэ хүнгүй болоо hаа— тэдэ албахаагшадай гэр бүлэнэр пенси абаха эрхэтэй.

Сэрэгэй эдэ албахаагшадта ба тэдэнэй бүлэнэртэ пенси тогтооходоо сэрэгэй албахаагшын хэды саг соо алба хэhэнhээнь, тэрээнhээ урид хэды саг соо хүдэлмэрилhэнhөөнь дулдыдангүйгөөр тодорхойлхо.

Партизан ябаhан хүнүүдтэ, тэдэнэй бүлэнэртэ пенси тогтооходоо сэрэгэй албахаагшадтай, тэдэнэй гэр бүлынхидтэй адли үндэhөөр тодорхойлхо.

Болзорто албанай рядовой, сержантска, старшинска составай сэрэгэй албахаагшадай, мүн партизан ябаhан хүнүүдэй дундаhаа пенсионерэй наhа барабал, гэр бүлынхидынь тэжээхэ хүнгүй болоо hаа пенси абаха эрхэтэй.

Статья 30. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан, СССР-ые хамгаалха үедөө гү, али сэрэгэй албанай ондоо уялгануудые дүүргэхэ үедөө шархатаhан, контузи абаhан гү, али гэмтэhэн, үгышье hаа фронтдо ябаhан дээрэhээ үбшэлөөд инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид абадаг байhан салин олзыень хараадаа абажа, иимэ хэмжээтэйгээр пенси тогтоохо:

а) 1-дэхи группын инвалидуудта — hара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин 100 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) 2-дохи группын инвалидуудта — hара соо абадаг салин олзынь 450 түхэриг хүрэтэрхиин 90 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

в) 3-дахи группын инвалидуудта—hара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 65 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Албанда татагдахаhаа урид газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг байhанаа, дээрэ дурсагдаhан шалгалтануудhаа инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй иимэ пенси тогтоохо:

I группын инвалидуудта—100%
II группын инвалидуудта—90%
III группын инвалидуудта—65%

— hара соо абадаг салин олзынь 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Албанда татагдахаhаа урид хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэридэ ябаhанаа, дээрэ дурсагдаhан шалтагаануудhаа инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй иимэ пенси тогтоохо:

I группын инвалидуудта—100%
II группын инвалидуудта—90%
III группын инвалидуудта—65%

— hара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Доодо хэмжээнэй пенси иимээр тогтоогдохо: 1-дэхи группын инвалидуудта—hара соо 385 түхэриг; 2-дохи группын—285 түхэриг, 3-дахи группын—210 түхэриг.

Дээдэ хэмжээнэй пенси иимээр тогтоогдохо: 1-дэхи группын инвалидуудта hара соо 1200 түхэриг; 2-дохи группын—900 түхэриг; 3-дахи группын—450 түхэриг.

Статья 31. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан ба сэрэгэй албанай уялга дүүргэлгэтэй холбоогүйгөөр гэнтын аюулда орожо гэмтэhэн гү, али фронтдо ябаhантай холбоогүйгөөр үбшэлжэ инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид абадаг байhан салин олзыень хараадаа абажа, иимэ хэмжээтэйгээр пенси тогтоохо:

а) 1-дэхи группын инвалидуудта — hара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин 85 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ;

б) 2-дохи группын инвалидуудта — hара соо абадаг салин олзынь 450 түхэриг хүрэтэрхиин 65 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

в) 3-дахи группын инвалидуудта—hара соо абадаг салин олзынь 400 түхэриг хүрэтэрхиин 45 процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 10 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Албанда татагдахаhаа урид газар доро хүдэлмэрилдэг, бэедэ муу ажал хэдэг, халуун цехүүд соо хүдэлмэрилдэг байhанаа, дээрэ дурсагдаhан шалтагаануудhаа инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй иимэ пенси тогтоохо:

I группын инвалидуудта—85%
II группын инвалидуудта—65%
III группын инвалидуудта—45%

— hара соо абадаг салин олзынь 600 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 20 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Албанда татагдахаhаа урид хүндэ хүшэр ондоо хүдэлмэридэ ябаhанаа, дээрэ дурсагдаhан шалтагаануудhаа инвалид болоhон, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадта хүнгэлэлтэтэ хэмжээтэй иимэ пенси тогтоохо:

I группын инвалидуудта—85%
II группын инвалидуудта—65%
III группын инвалидуудта—45%

— hара соо абадаг салин олзынь 500 түхэриг хүрэтэрхиин тиимэ процентые үгэхэ, мүн үлэгшэ салин олзынь 15 процентые нэмэжэ түлэхэ.

Доодо хэмжээнэй пенси иимээр тогтоогдохо: 1-дэхи группын инвалидуудта—hара соо 330 түхэриг; 2-дохи группын—230 түхэриг; 3-дахи группын—160 түхэриг.

Дээдэ хэмжээнэй пенси иимээр тогтоогдохо: 1-дэхи группын инвалидуудта—hара соо 900 түхэриг; 2-дохи группын—600 түхэриг; 3-дахи группын—400 түхэриг.

Статья 32. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан, СССР-ые хамгаалха үедөө гү, али сэрэгэй албанай ондоо уялгануудые дүүргэхэ үедөө шархатаhан, контузи абаhан гү, али гэмтэhэн, үгышье hаа фронтдо ябаhан дээрэhээ үбшэлhэн шалтагаанаар наhа бараhан, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадай бүлэнэртэ пенси тогтооходоо сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид тэжээгшэ хүнэй hүүлэй үеын хүдэлмэриие ба салин хүлhые хараада абажа, 25-дахи статья соо тодорхойлогдоhон хэмжээтэйгээр пенси тогтоохо.

Статья 33. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан ба сэрэгэй албанай уялга дүүргэлгэтэй холбоогүйгөөр гэнтын аюул боложо гэмтэhэн гү, али фронтдо ябаhантай холбоогүйгөөр үбшэлжэ наhа бараhан, болзорто албанай рядовой составай сэрэгэй албахаагшадай бүлэнэртэ пенси тогтооходоо сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид тэжээгшэ хүнэй hүүлэй үеын хүдэлмэриие ба салин хүлhые хараадаа абажа, 26-дахи статья соо тодорхойлогдоhон хэмжээтэйгээр тогтоохо.

Статья 34. Болзорто албанай сержантска ба старшинска составай сэрэгэй албахаагшадта, ефрейторнүүдтэ ба ахалагша матросуудта, мүн тэрэшэлэн сэрэгэй эдэ албахаагшадай бүлэнэртэ 30-дахи, 31-дэхи, 32-дохи, 33-дахи статьянуудаар тодорхойлогдоhон пенсинүүд, тэдэнэй тоодо доодо хэмжээнэй пенсинүүд 10 процентээр ехэ болгогдохо (пенсиин дээдэ хэмжээн соо).

Статья 35. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр ба албахаагшаар ажаллаагүй, болзорто албанай рядовой, сержантска ба старшинска составай албахаагшадта, тэдэнэй бүлэнэртэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зүгhөө тогтомол хэмжээнэй пенси тодорхойлогдохо.

Статья 36. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид олзоборилгын кооперациин артельнүүдэй гэшүүн боложо хүдэлмэрилhэн, болзорто албанай рядовой, сержантска ба старшинска составай сэрэгэй албахаагшадта пенси тогтооходоо хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан сэрэгэй албахаагшадтай адли үндэhөөр тодорхойлхо.

Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид олзоборилгын кооперациин артельнүүдэй гэшүүн боложо хүдэлмэрилhэн, сэрэгэй албахаагшадай бүлэнэртэ пенси тогтооходоо хүдэлмэришөөр гү, али албахаагшаар ажаллаhан сэрэгэй албахаагшадай бүлэнэрэйхитэй адли үндэhөөр тодорхойлхо.

Статья 37. Болзорто албанай рядовой, сержантска ба старшинска составай сэрэгэй албахаагшадта, тэдэнэй бүлэнэртэ пенси тогтооходо тус Хуулиин 12-дохи (часть 1), 13-дахи, 19-дэхи, 20-дохи, 21-дэхи, 22—23—24 ба 28-дахи статьянуудтай зохилдуулан хэрэглэгдэхэ байна. Сэрэгэй албанда татагдахаhаа урид хүдэлмэришөөр, албахаагшаар гү, али олзоборилгын кооперациин артельнүүдэй гэшүүн боложо хүдэлмэрилhэн сэрэгэй албахаагшадта пенси тогтооходоо мүн лэ тус Хуулиин 18-дахи статья («б» ба «в» пунктнууд) 27-дохи статья («а» пункт) зохилдуулан хэрэглэгдэхэ байна.

Статья 38. Генералнуудые, адмиралнуудые, офицернүүдые, болзорhоо гадуур алба хэжэ байгаа рядовой, сержантска ба старшинска составай сэрэгэй албахаагшадые, тэдэнтэй адли гэжэ тоологдодог хүнүүдые пенсеэр хангалга, мүн тэрэшэлэн тэдэнэй бүлэнэрые пенсеэр хангалга СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тодорхойлhон гуримай ба хэмжээнэй ёhоор бэелүүлэгдэхэ байна.

VI.

Пенсинүүдые тодорхойлго

Статья 39. Пенсинүүдые hарадаа дунда зэргээр абадаг бодото салин хүлhэнэй үндэhөөр тодорхойлхо. Сагhаа үлүүлжэ хүдэлhэнэй ба хоёр газар хүдэлhэнэй түлөө түлэгдэдэг түлбэриие, мүн нэгэн доро үгтэдэг элдэб түлбэриие оруулалсангүйгөөр, страховой түлбэрнүүдэй ашагдадаг бүхы түрэлэй салин болбол тэрэ салин олзодо оролсодог.

hарадаа дунда зэргээр абадаг салин олзые тодорхойлходоо hүүлэй 12 hара соо хүдэлмэрилhэн үеынхиень гү, али пенси үгэхэ тухай хандаhан хүнэй дураар, пенси үгэхэ тухай хандахынгаа урда тээ удаа дараа хүдэлhэн hүүлэй 10 жэлнүүдэй алишье 5 жэлэйхииень абажа тодорхойлогдохо байна.

Статья 40. Али бүхы нэмэлтэтэй пенсинүүд дээдэ хэмжээнэй пенсинүүдэй хирэдэ ба пенси тодорхойлогдодог салин олзын 100 процентын хэмжээндэ тогтоогдохо. Зүгөөр али бүхы нэмэлтэтэй пенсинүүд ямаршье ушарта доодо хэмжээнэй пенсинүүдhээ бага байха ёhогүй.

1-дэхи группын инвалидуудта, мүн тэрэшэлэн ажал хэжэ шадахагүй 3 гү, али дээшэ хүнүүдтэй аад, тэжээхэ хүнөө алдаhан бүлэнэртэ пенсиин тодорхойлогдоhон салин олзын 100 процентhээ дээшэшье пенси тогтоожо болохо юм.

Статья 41. Хүдөө нютагта хододоо ажаhуудаг, хүдөө ажахытай холбоотой пенсионернүүдтэ тус Хуулиин ёhоор тогтоогдоhон нормын 85 процент хэмжээтэйгээр пенси (тэрэ тоодо доодо ба дээдэ хэмжээнэй) тодорхойлхо

VII.

Энэ Хуулиие хүсэндэнь оруулха гурим

Статья 42. Энэ Хуулиин хүсэндөө оруулагдахаhаа урид тогтоогдоhон пенсинүүд иимэ үндэhөөр түлэгдэхэ:

а) энэ Хуулиин ёhоор бүри ехэ пенси абаха эрхэтэй пенсионернүүдтэ пенсинүүдэйнь хэмжээе энэ Хуулиин нормодо хүрэтэр дээшэлүүлхэ;

б) бусад пенсионернүүдтэ пенсиень түрүүн тогтоогдоhон хэмжээндэнь үлөөхэ, зүгөөр энэ Хуулиин тогтооhон доодо хэмжээнhээ бага бэшээр, дээдэ хэмжээнhээ ехэ бэшээр түлэхэ;

в) хүдэлмэри хэжэ байгаа пенсионернүүдтэ энэ Хуулитай (9-дэхи, 20-дохи, 28-дахи статьянууд) зохилдуулагдан пенси түлэгдэхэ.

Статья 43. Зарим нэгэн категориин мэргэжэлтэдтэ (багшанарта, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд ба бусадта) СССР-эй Правительствын Тогтоолнуудаар, тус Хуулиин хүсэндөө орохоhоо урид тодорхойлогдоhон, олон жэлдэ алба хэhэнэйнь түлөө үгтэдэг пенсинүүд хүсэндөө үлэнэ.

Олон жэлдэ алба хэhэнэй түлөө үгтэхэ пенси саашадаа олгохо ба түлэхэ гуримые (тэдэ пенсинүүдэй ямар хүдэлмэрилэгшэдтэ үгтэхэ тухай; урдань олгогдоhон ба шэнээр олгогдохо пенсинүүдэй доодо ба дээдэ хэмжээн; хүдэлмэрилжэ байгаа пенсионернүүдтэ үгтэхэ пенсинүүдэй хэмжээн гэхэ мэтые) тодорхойлхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгагдана.

Статья 44. Наукын хүдэлмэрилэгшэдые, тэдэнэй бүлэнэрые пенсеэр хангаха гурим наукын хүдэлмэрилэгшэдые пенсеэр хангаха тухай Заабариин ёhоор тогтоогдожо, тэрэниие СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталhан байгаа, тиин энэ гурим хүсэндөө үлэнэ. Саашадаа наукын хүдэлмэрилэгшэдтэ ба тэдэнэй бүлэнэртэ дурсагдаhан Заабариин ёhоор гү, али энэ Хуулиин ёhоор тэдэнэй дураар тодорхойлогдохо байна.

Статья 45. Энэ Хуулиин үндэhөөр гүрэнэй пенсинүүдые тогтоохо ба түлэхэ гурим тухай Заабари хэблэн гаргахыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгагдана. Тусхайлбал, гүрэнэйнгөө үмэнэ онсо ехэ аша габьяатай граждaнинуудта, тэдэнэй бүлэнэртэ тусхай пенси олгохо ба хэмжээень тодорхойлхо гурим тэрэ Заабари дотор хараалагдаха ёhотой.

Статья 46. Энэ Хуули 1956 оной октябриин 1-hээ хүсэндөө орохо байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Климент Ефремович ВОРОШИЛОВТА
СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Николай Александрович БУЛГАНИНДА
КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи Секретарь нүхэр Никита Сергеевич ХРУЩЕВТО

МОСКВА

Хүндэтэ нүхэд!

Чехословакиие Советскэ Армиин сүлөөлhөөр 11 ... лэй ойн үдэр чехословацка арадай, Чехословацка Ре... публикын правительствын, Чехословакиин Комму... стическэ партиин үмэнэhөө таанарта, бүхы совет... арадта нүхэрэй халуун баяр хүргэнэбди. Энэ үдэр ... даа мүн тэрэшэлэн фашизмын хүсэнүүдые СССР... тэрээнэй союзнигуудай дараhан илалтын үдэр боло...

Советскэ сэрэгүүдэй илалта манда эрхэ сүлөө ол... жо, Эхэ орон доторoo жаргалта байдал байгуу... замда орохо аргатай болгоо гэжэ энэ дурасхаа... үдэр манай арад дахинаа мэдэнэ. Тэрэнэй эрхим хүб... нацистска эзэмдэгшэдтэй хэгдэhэн түүхэтэ тэмсэ... үедэ советскэ геройнуудтай зэргэлэн ябажа, шу... адхаруулhан байна. Үнгэрhэн 11 жэлэй турша до... манай арад өөрынгөө Коммунистическэ партиин ... тэлбэреэр социалистическэ экономико болон социа... стическэ культура байгуулгада элитэ ехэ амжа... туйлаа. Социализмын лагериин оронуудтай хани ё... ной харилсаа холбоон, түбхын түрүүндэ Советскэ ... юзай ахадуугэй, үнэн сэхэ туhаламжа хадаа энэ ... жалта туйлалгада ехэ удхашанартай байгаа. Че... словакиин, СССР-эй арадуудай хододоо хүгжэн ба... жэжэ байгаа хани барисаан манай республикын у... хоорондын аюулгүй байдалые хангана, манай эрхэ ... лөөгэй, бэеэ даанхай байдалай эшэ үндэhэниинь бо... жо, оронойманай уласхоорондын нэрэ хүндые саа... дань дээшэлүүлгэдэ туhална. Чехословацка а... өөрынгөө экономикые социализмын дэлхэйн эконо... ческа системын хубинь гэжэ мэдэрэн саашань хүгж... хэ, тиин тус системын капиталистическэ системэтэй ... номическа талаар амжалтатайгаар мүрысэхэ хэр... туhалха гээшэ интернациональна уялгамнай г... тоолоно.

Эб найрамдал бэхижүүлхэ талаар Советскэ п... вительствын үүсхэл оролдолго гаргаhанай ашаар h... лэй үедэ уласхоорондын түгшүүрил саашадаа hул... hан, олониитын элдэб байгуулалтатай ... нуудай хоорондохи экономическа болон ку... турна холбоон саашадаа хүгжэhэн байна. Чехосло... ка республика эб найрамдалай, арадуудай хани ... рисаанай политикые шууд сэхээр ябуулан, уласхоор... дын түгшүүрилые саашадань hуларуулхын түлөө, ... хы дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал, аюул... байдал хангахын түлөө тэмсэлдэ Советскэ Союзые ... найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдые хэлбэри... гүйгөөр дэмжэнэ.

Манай арадууд, манай бүхы олониитэ КПС... түүхэтэ XX съездын хүдэлмэриие ехэ hонирхол... гоор, омогорхолтойгоор хаража байгаа. Энэ съез... удхашанарынь Советскэ Союзhаа сааша холо ... тэр дэлгэрнэ. Энэ съезд уласхоорондын хүдэлм... шэнэй ба демократическа хүдэлөөнэй хүгжэлтэдэ ... тай hайн нүлөө үзүүлнэ. КПСС-эй XX съездын ... гүүд хадаа Чехословакиин Коммунистическэ парт... манай бүхы арадай саашанхи хүдэлмэридэ баян ... дүршэлэй эшэ үндэhэн боложо үгэхэ байна.

Чехословацка арад хоёрдохи табанжэлэй түсэ... табигдаhан, социализм байгуулгын ехэ зорилгые ... жалтатайгаар бэелүүлхын тулада бүхы хүсэеэ ... рюулха юм.

Маниие сүлөөлэгшэ, манай эрхим хани баатар ... советскэ арадта баяр хүргэнэбди!

Советскэ арадай бүхы илалтануудые зоригжуу... ша ба эмхидхэгшэ — Советскэ Союзай Коммунист... скэ партида алдар соло!

Чехословацко-советскэ эбдэршэгүй хани барис... hалбаран мандажа байг лэ!

Антонин ЗАПОТОЦКИЙ—Чехослова... Республикын Презид...

Вильям ШИРОКИЙ—Чехословацка Республи... Правительствын Түрүүл...

Антонин НОВОТНЫЙ—Чехословац... Коммунистическэ партиин Центральна Комит... Нэгэдэхи секрет...

Советскэ Социалистическэ Республиканууд... Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ... Николай Александрович БУЛГАНИНДА

МОСКВА.

Эрхим хүндэтэ нүхэр Түрүүлэгшэ,

Гитлеровскэ фашизмые алдарта Советскэ Арм... илаhан илалтын 11 жэлэй ойтой дашарамдуулан Г... манска Демократическа Республикын Министрнү... Совет Танда ахадуугэй халуун баяр хүргэнэ.

Үнгэрhэн 11 жэлэй турша дотор Германска Д... кратическа Республикын территори дээрэ ажа... хүдэлмэришэн ангиин хүтэлбэрээр хүдэлмэришэ... таряашадай түрүүшын германска гүрэниие ба... лаа, тэрэнь социализмын замда ороhон байна. По... ческэ, ажахын ба культурна ажабайдалай бүхы ... баринуудай талаар агууехэ советскэ арадай, Со... скэ Союзай правительствын зүгhөө эдэ жэлнү... туршада манай арадта үзүүлhэн туhаламжа ба ... жэлгэнь агууехэ түүхэтэ зорилгоёо бэелүүлхэд... аша үрэ ехэтэй байгаа. Эдэ жэлнүүдэй туршада ... най арадуудай хани барисаан, ахадуугэй харилс... улам нягтарhан байна.

Бүхы хүн түрэлтэндэ шэнэ, асари ехэ арга бо... жонуудые нээжэ үгэhэн КПСС-эй XX съездын ши... хэбэринүүд сооhоо манай республикын ажалшад ... нэ эршэ хүсэ оложо абана. Түүхын hургаалые хар... даа абан, германска арадай эб найрамдалда дура... хүсэнүүд демократиин ба социализмын лагериин ... рэнүүдтэй гар гараа барилсан ябажа, ерээдүй... зол жаргалта, амгалан байдалые амжалтатай... байгуулжа үргэлжэлхэ юм.

Немецкэ патриодууд эб найрамдалай ба хүгж... тын ниитэ хэрэгтэ өөhэдынгөө бүхы хүсые 11 жэл... туршада зорюулhандаал адли саашадаашье зорю... жа, социализмын хэрэгтэ үнэн сэхэ байдагаа хару... ха байна, энэнь советскэ арадта баясхалан хүргэ... байдагайнь, советскэ арадай, тэрээнэй баатарлиг ... миин түүхэтэ илалтын дурасхаалые ёhолжо бай... гайнь гэршэ тэмдэг болохол.

Германска Демократическа Республ... Премьер-Министр Отто ГРОТЕВО...

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Хэжэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан нүхэр Ц. Дондоковае Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...һаалишанаар хорин табан жэлэй турша соо һайнаар хүдэлмэреэнтэйнь дашарамдуулан, нииталажал хүгжөөлгэдэ габьяатай байһыень тэмдэглэжэ, Хэжэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан нүхэр **Цыбжит Дондоковае** Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

...-Удэ город, Соведүүдэй Байшан.
... оной майн 3.

Цыбжит Эрдынеевна Дондокова

һаалишан аар 25 жэл ссо хүдэлнэ

...һүн гээшэмнай ...л уһан шэнги ур... ерэдэггүй, харин ...ние һаахын ту... нилээд оролдол... шадабари хэрэгтэй ...—гэжэ Цыбжит ...лишан хөөрэдэг. ...бжит Эрдынеевна ...ндокова Хэжэнгын ...агай Тельманэй нэ...жэтэ колхоздо һаа...шанаар 25 жэл соо ...ллаха зуураа, ни... ехэ дүй дүршэл... болоһон байха юм. ...1931 ондо Дунда... гэжэ нютагайхид ... түрүүшынхеэ «...инэй зам» гэжэ ...оз боложо хам...ан байна. Эндэ ... түрүүн эмхидхэгдэһэн фермэ дээрэ залуу эхэнэр Цыбжит Эрдынеевна һаалишанаар ажаллажа эхилһэн юм. Тэрэ гэһээр 25 жэл үнгэрбэ.

Цыбжит һаалишан таби гаран наһатай болоо. «Наһажаал боложо байгаашье һаа, залуушуулһаа ехэ гээгдээд орхихогүй, үшөөл хэдэн жэл соо тулалдахал байхаб» гэжэ тэрэ энеэбхилэн хөөрэдэг. Үнэхөөрөөшье Цыбжит һаалишанай жэһэн ажалынь ехэ. 25 жэл соо хүдэлмэрилжэ байхадаа 360 толгой мал түлжүүлээ, 15 мянга гаран литр һү һааһан байха юм.

Партиин XX съездын шиидхэбэринүүд эрхим һаалишанай урма зоригые улам бадаруулаа. Энэ жэлдэ Цыбжит Эрдынеевна даажа абаһан 16 үнеэдэйнгээ тус бүриһөө 1150 литр һү һааха уялга абаихай. Зунай һарануудта 8 — 10 литр һү һаажа, абаһан уялгаяа уридшалан дүүргэхээр зоригжоихой.

Үглөөдэр хэжэнгынхид һаалишан Цыбжит Дондоковагай 25 жэлэй ойн баярые тэмдэглэхэнь.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА БУХЫ ХҮСЭЕЭ ЭЛСҮҮЛЭЕ!

Механизаторнууд нормоёо үлүүлэн дүүргэнэ

Зэдын аймагай Цагаан-Усанай МТС-эй долоодохи тракторна бригадын механизаторнууд хабарай тарилгын хүдэлмэрие эрхим шанартайгаар үнгэргэжэ байна.

Тус бригадын трактористнууд Б. Аюшеев, Б. Мункуев гэгшэд «СХТЗ—НАТИ» трактораар үдэрэйнгөө даалгабарие эрхим шанартайгаар 119—120 процент дүүргэнэ. Мүн механизаторнууд С. Дагбаев, Г. Бадмаев гэгшэд «ДТ—54» трактораар 30 гектар тарихын орондо 70 гектар хүрэтэр сеялкэдэнэ. Сеялкэшэд Н. Цыбиков, С. Банзаракцаев, С. Будаева гэгшэд эрхим һайнаар хүдэлмэрилнэ.

Мүнөө тус бригадынхид энэ жэлдэ үндэр баян ургаса абаха зорилгоор социалистическэ мүрысөөндэ оронхой. Тиимэһээ хабарай тарилгые хаһа саг соонь үнгэргэхын, ажалайнгаа бүтээсые улам дээшэлүүлхын түлөө оролдоно.

Д. Цыремпилов.

Шиидхэбэринүүдынь саарһан дээрээ үлэшэнэ

СОСНОВО-ОЗЕРСК. **(Телефоноор абтаба).** Үнгэрэгшэ жэлдэ Яруунын аймагай колхозууд манай эндэ шэнэ культура болохо кукурузые ургэлжэ ехэ талмайнууд дээрэ тарибашье, өөдэгүй муу ургаса хуряаһан юм. Юундэб гэхэдэ, энэ культурые тариха полинууд эртээнһээ һайнаар шэлэгдээгүй, поли бүхэндэ тааруулагдаһан агротехникэ сахигдаагүй, үрэһэ хүрэнгэ уридшалан бэлдэгдэн шанаржуулагдаагүй байшоо. Мүн кукурузын ургажа байха үедэ ряд хоорондын элдүүрилгэ дутамагаар хэгдэһэн, зарим полинуудта үрэһэн газар дээрэ хаягдаад, тэрэ зандаа орхигдошоһон байгаа.

Тиибэшье, зарим полинуудта һайн ургасын ургаад байхадань харууһа хэнгүйгөөр алдуу дутуунуудые ехээр гаргаабди, ерэхэ жэлдэ бэлэдхэл һайнаар хэжэ кукурузын агротехникые тааруулжа тариха, зундаа эрхим харууһа хэхэ хэрэгтэй гэжэ эндэхи колхозуудай, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд нилээд хөөрэлдэдэг, үнгэрэгшэ намар, үбэлдөө суглаа, зүблөөнүүд дээрэ һайн һайн шиидхэбэринүүдые олоор абадаг, үгэ хүүрээ үгэдэг байгаа. Теэд мүнөө хабар болоод байхада үнгэрэгшэ жэлэй алдуу дутуунууд тэрэл хэбээрээ дабтагдажа байхань гайхалтай. Үшөө үнгэрэгшэ жэлдэ кукурузые анха түрүүшынхеэ тариха гэжэ байхадаа нилээд шууяан гарадаг байһан аад, мүнөө жэлдэ тэрэншье байхагүй. Мүнөө хабарай тарилгын эхилээд байхада Маленковой нэрэмжэтэ, «Улаан туяа» колхозууд кукурузынгаа үрэһэ үшөө абаадүй байһаар. «Коминтерн» колхоз 40 центнерэй орондо 10 центнер үрэһэтэй.

Энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд, нэрлэбэл, түрүүлэгшэ Дамба Шарапов, таряанажалай бригадын бригадир нүхэр Рабданов, агроном нүхэр Мезенцова гэгшэд манай Тэлэмбэдэ кукуруза ургахагүй гэжэ доторооүнинэй сэдьхэжэрхинхэй, нёдондонойхидоол адли миин ёһын тэдыдэ кукурузын үрэһэ газарай хүрьһэндэ булаад, «алба дүүргэхэ» гэжэ байһан тухайнь сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энэ юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, иимэрхүү үгэнүүд колхозой правлени соо заримдаа гарадаг байна. Гадна, мүнөө тарилгада бэлэдхэлэй ямаршье хүдэлмэри хэгдэнэгүй, звенонуудые байгуулха, полинууд дээрэ агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ тухай шиидхэбэринүүд үшөөл саарһан дээрээ байһаар. Колхоз кукуруза тариха 120 гектар поли дээрээ нэгэшье тонно наг шэбхэ гаргаагүй, 5 хүнһөө бүридэһэн звено бии гэжэ нэрэтэй аад, тэрэнь юушье хэнэгүй.

Энэ жэлдэ кукурузын полинуудай гектар бүриһөө оройдоол 100 центнер силостэ оруулха ногоон эшэ набша абаха гэжэ түсэблэһэниинь мүн лэ гайхалтай. Энэ тухай хургаса хуряабал хүрөө гэжэ колхозникуудта тэдэнэр уридшалан һануулна. Иигэжэ кукуруза ургуулагшадые зоригжуулнагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Гэтэр, колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй хэды гээгдэнги һаналтай байгаашье һаань, Тэлэмбын долоон жэлэй һургуулиин һурагшад үнгэрэгшэ жэлдэ кукуруза тарижа, нютагтаа энэ культурын һайнаар ургаха байһаниие харуулһан юм. Һургуули шадарай участок дээрэ таригдаһан кукуруза һайнаар харууһалагдажа, һарбайжа хүрэхэгүй үндэрөөр, эшэ намаа элбэгтэйгээр ургаһан байна. Олон эшэнүүдтэ һүн эдеэтэй буурсагуудшье гараа һэн. Үхибүүдэй иимэ һайн ургаса ургуулаад байхада Тэлэмбэдэ кукуруза ургахагүй гэһэн һанал бодол колхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ хаанаһаа ороно гээшэб.

Сосновско МТС-эй харьяата «Улаан туяа» колхозой зарим хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ иимэ буруу һанал бодолдо баригдашанхай. Энэ колхоздо кукуруза тарилгада бэлэдхэлэй хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. МТС-эй харьяата нэгэшье колхоздо кукуруза ургуулха звено байхагүй. МТС-эй директор нүхэр Нагорный, главна агроном нүхэр Бурлаков гэгшэд зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй буруу һанал бодолдо шанга сохилто үгэнэгүй, кукуруза тарилгада бэлэдхэлые шамдуулха тушаа ямаршье хэмжээ абанагүй.

Өөһэдынгөө хүсэндэ этигээгүй, кукурузые ургуулжа шадахабди гэжэ батаар найдаагүй һаа, һайн ургаса ургуулжа шадагдахагүй байһаниинь мэдээжэ. Агротехникыень тааруулаа һаа, Яруунада кукуруза ургаха ёһотой, ургахашье байна.

Ц. Дандаров, манай корреспондент.

Түрүү трактористнуудай үүсхэлые дэмжэхэ

Илья Панфилович Саликов 1951 онһоо Бургалтайн МТС-тэ трактористаар хүдэлмэрилнэ. Энэ үе соогоо нилээд дүршэлтэй болонхой. Мүнөөшье хабарай тарилгын үедэ эрхим жэшээ харуулна.

—Сталинай нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ ахалагша трактористаар хүдэлжэ байхадаа би өөрынгөө халаанай тракторист Иван Радионовтой хэлсэжэ, энэ жэлдэ үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэжэ эхилээбди. Мүнөө үедэ тарилгые богони болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхын хойноһоо оролдожо байнабди. Комсомолой гэшүүн нэрээ харуулжа шадахабди,—гэжэ нүхэр Саликов хөөрэнэ.

Үнэхөөрөө нүхэд Саликов Радионов хоёр трактораа эрхим һайнаар заһажа, гүйсэд бэлэдхэлтэйгээр полевой хүдэлмэридэ гараад, аймаг соогоо эгээл түрүүн эртын орооһото культурануудые тарижа захалһан байгаа. Тиин тэдэнэр үдэрэйнгөө даалгабарие 1,5—2 дахин дүүргэдэг байна.

Нүхэд Саликов Радионов хоёр хабарай полевой хүдэлмэриин үедэ 630 га зөөлэн хахалалга хэхэ уялгатай аад, майн 4 болотор 400 гаран га хэбэ. Мүнөө 350 шахуу гектар тарилга хэгдээ. Тэрэнэйнь ехэнхи хэрээһэлүүлэн таригдаһан байха юм.

— Эртын орооһото культурануудай тарилгые бүри һаяар дүүргэхэ хүсэлэнтэйбди. Теэд колхозоймнай правлени һая болотор «хүйтэн» гээд, һүни тарюулха дурагүй, маанадые нэгэ бага гэдэргэмнай татаба,—гэжэ нүхэр Саликов хэлэхэ зуураа, правлени механизаторнуудта анхаралаа багаар табидаг, эдеэ хоолоор һайн хангадаггүй гэжэ гомдобо.

Нээрээшье колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Григорьев «хүйтэншэг лэ» байна гэжэ һанаһан дээрэһээ эртын орооһото культурын тарилгые унжагайруулха һэдэлгэ гаргана.

Иимэ буруу һаналые эрид заһажа, хабарай тарилгые саг болзор соонь үнгэргэхын хойноһоо партиин айкомой зүгһөө хэмжээ абтаха зэргэтэй.

Г. Дашиев.

РЕСПУБЛИКА ДОТОР

Үнеэн бүриһөө пүүдһээ үлүү һү һаана

Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой племенной фермын һаалишан Лида Бадмаева һүүлэй үдэрнүүдтэ үнеэн бүриһөө 18—20 литр һү һаадаг болоо.

Мүн тус колхозой һайжаруулагдаһан үүлтэрэй үнеэдэй фермын һаалишад Бадма-Ханда Амоголонова үнеэн бүриһөө 17—18 литр һү һаана. Һаалишад Нимаева, Цоу Бадмаева гэгшэд нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 8—9 литр һү һаадаг болонхой.

Б. Ширеторов.

Мүнгэн шанда хүртэбэ

Нёдондо Прибайкальска аймагай Нестеровско эхин һургуулиин һурагша бүхэн 300 килограмм хара ба 2 килограмм үнгэтэ металлай хаядаһа суглуулһан байгаа. Тус һургуулиинхид һуралсалай энэ жэлэй дүүрэтэр хүн бүхэнэй 400 килограмм хара ба 3 килограмм үнгэтэ металлнуудай хаядаһа суглуулха гэһэн уялга абаа һэн.

Тэдэнэр абаһан уялгаяа дүүргэжэ байна.

Хара ба үнгэтэ металлай хаядаһа суглуулгада эмхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө тус һургуулиинхид хоёр дахин 300 түхэригэй шанда хүртэһэн байна.

В. Михайлов.

Барилгашадай амжалта

Түнхэнэй аймагай «Путь коммунизма» колхозой барилгын бригадынхид эршэмтэйгээр ажаллана. Барилгашад П. Тарасенко, С. Климов, В. Демин, М. Холбоев тугалай типовой байра бариха зуураа, үдэрэйнгөө даалгабари 180—200 процент дүүргэнэ.

Мүн байрын гэрнүүдые барилга дээрэ ажаллажа байһан Буда Ангамаев, Дамдин Убушеев, Лобсан Замураев ба бусад ажалай һайн жэшээ харуулна. Тэдэнэр байрын 3 шэнэ гэр барижа, ашаглалгада үгэһэн байна. Мүнөө эдэ барилгашад 4-дэхи гэрээ барижа эхилээ. Тиин, тэдэнэр үдэрэйнгөө даалгабари ходо үлүүлэн дүүргэжэ, энэ гэрые түргэн бариха гэжэ оролдоно.

Д. Зандеев.

Шоныи 7 гүлгэ бариба

Тарбагатайн аймагай Никольск тосхондо ажаһуугша Лаврентий Ефимович Трифонов шоно бариха дүршэлтэй болонхой. Тэрэ хадаа хэдэн олон шоно бариһан байна. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ хабар нүхэр Трифонов шоныи хоёр нүхэ оложо, нэгэ үлэгшэн шоно, 7 гүлгэ алаһан юм.

Һаяхан энэ ангуушан шоныи 7 гүлгэ бариба. Тэдэнээ Бурмонкоопсоюзай бэлэдхэлэй базада тушаажа, арьяатаниие алаһанайнгаа түлөө 3500 түхэриг мүнгэн шанда хүртэбэ.

К. Долин.

Хүнэй бэедэ архи ямар хоро хүргэдэг бэ?

...мунистическэ партиин туйлай ...үүжүүлгын хүдэлмэри ябуул...ашаар советскэ хүнүүдэй ...й ушар ёһо мэдэлгэнь ехээр ...рэ. Тэдэнэй диилэнхинь социа...скэ зөөридэ эзэн ёһоор handа...алай журамые, советскэ ...е наринаар сахидаг, Эхэ оро... аша туһада хамаг хүсэеэ ...даг болонхой. Энээниие юун ...б гэхэдэ, зургаадахи та...эй түсэбые дүүргэхын түлөө ...истическэ мүрысөөн улам эр...гээр дэлгэрнэ, манай гүрэ...алигай арьбадахын түлөө ...он эдэбхи үүсхэл ехэтэйгээр, ...ригтойгоор ажаллана.

...ой хамта, ажалай бүтээсые ...үүлгэдэ һаад хэдэг, гүрэнэй ...ажалай журам, мүн ниитын ...бдэдэг, ниитын зөөри хул...үридэг зарим ушар манай... Тэдэнэй гол шалтагаа... нэгэн хадаа зарим нэгэн хү... архида ородог ушар боло... архида ородог ушар болбол ка...мын бии болгоһон социаль...ото үзэгдэл мүн. Архида оро...альна үндэһэн хадаа хү... үгыдэлгэ гэхэ мэтын капи...н бии болгоһон юумэнүүд...та манай социалистическэ ...тор үни усадхагдаһан бай...бэшье, манай зарим гээг...үнүүдэй ухаан бодолдо ка...мын энэ хорото үлэгдэл ...һаар.

...ализмын эрхэ байдалда ... хүн яахадаа архида оро...дэ, тэндэхи социальна бо... оршон байдалынь: хүдэл...ута саг, хүшэр хүндэ ажал, ...эрхэтэй муу байдал, эр...һураха аргагүйдэлгэ, үзэг ...мэдэхэгүй ябадал, харанхы ... дарлагданхай, үгытэй ядуу байдал, тэрээнһээ боложо бэеын эсэхэ, тураха, үхэхэ, үбдэхэ ушарнуудай олон бололго — эдэ бүгэдэ хадаа архи уужа, уй гашуудалта байдалаа ойро зуурашье мартаха арга хүндэ олгодог. Эдэ бүхы социальна шалтагаануудһаа, мүлжэлтэ дарлалтаһаа, харанхы барга байдалһаа боложо, хаанта засагай үедэ Россида хүн зон угаа ехээр архи уудаг байгаа. Хэтэржэ ерэхэдээ үхибүүд, бүри һургуулиинshье наһа хүрөөгүй үхибүүд архи уудаг байһан юм.

Мүнөө үедэ капиталистическэ оронуудта үргэн ниитэ ажалшадай үгытэй ядуу байдалай гүнзэгырэн үргэдхэтэй хамта архида оролго бүри ехэ болоно. Жэшээлхэдэ, США-гэй ажалшадай ажабайдалайнь хэмжээн мүнөө үедэ дайнай урдахитай сасуулхада хоёрһоо үлүү дахин доошоо ороо. Тэрэнтэй хамта энэ орондо архида оролго национальна хохидол болонхой. «Нью-Рипаблик» гэжэ нью-йоркско журналай мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөө США-да 60 миллион хүн гэхэ гү, бүхы хүн зонойнь 40 шахуу процент архи ехээр уудаг болонхой, тиихэдэ 4 миллион хүн аргада орохоор бэшэ архиншад болонхой, мүн 3 миллион шахуу хүн, тэрэ тоодо 500 мянган эхэнэр уһан архиншад болошонхой.

Капиталистическэ оронуудта архи худалдалга жэлһээ жэлдэ ехэ болоно. Архида оролготой тэмсэхэ уласхоорондын бюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор Франци, Итали, Испани болон бусад зарим капиталистическэ оронуудта жэл соо уугдаһан архиие хүн бүхэндэ хубаагаад үзэхэдэ 15—20 литр хүртэнэ. Тиихэдэ СССР-тэ хүн бүхэндэ 1,04 литр хүртэнэ гэхэ гү, али манай орон дэлхэй дээрэ архиин эгээл багаар уугдадаг орон болоно.

Арад зоной ажана байдалые һайжаруулхатаяа, культурна хэмжээень, эрдэм мэдэрэлыень дээшэлүүлхэтэеэ хамта Коммунистическэ парти, Советскэ правительство хадаа капиталистическэ обществын үлэгдэл бологшо архида оролготой шанга тэмсэл хододоо ябуулаа, мүнөөшье ябуулжа байдаг.

Манай орондо үбшэнһөө һэргылхэ, үбшэнтэниие аргалха хэрэг советскэ засагай зохёоһон тусхай түсэбэй ёһоор ябуулагдадаг. Хүн зоной элүүрые сахилга хадаа ажалшадай материальна ажабайдалые һайжаруулха хэмжээнүүдэй нэгэн шухала хубинь болодог. Арадай элүүрые сахилгада мүнгэн зөөри жэл ерэхэ бүри ехээр һомологдодог. Хэрбээ 1953 ондо элүүрые сахилгада 24,5 миллиард түхэриг һомологдоһон байгаа һаа, 1956 ондо 34,7 миллиард түхэриг һомологдоо. Арад зоной элүүрые сахилгын, ажабайдалайнь һайжарһанай ашаар, 1913 онойхитой сасуулхада, 1953 ондо СССР дотор хүн зоной үбдэжэ үхэлгэ 3 дахин бага болоһон байна. Энэ хадаа социалистическэ революциин гайхамшагта туйлалтануудай, советскэ хүн тухай Парти, Правительствын саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргажа байдагай толотомо гэршэ болоно.

Архида оролгын социальна үндэһэнэй манай гүрэндэ усадхагдаад, хүн зоной элүүрые сахилгада тон ехэ амжалтын туйлагдаад байбашье һаа, архида орохо ябадал хүсэд усадхагдаагүй байһаар.

Хүнэй бэедэ архи ямар хоро хүргэдэг бэ?

Архи хадаа нервнэ системые муудхадаг хорон мүн. Архи гээшэ хүнэй уураг тархида ехэ хоро хүргэдэг, бэеын тамир һуларуулдаг байна. Архи ходо уудаг гү, али архида орошоһон хүнэй бэень заһаршагүйгөөр муудажа, доройтожо эхилдэг, үбшэнтэй тэмсэхэ хүшэ шадалынь бага болодог, ажал хэхэ физическэ болон ухаан бодолойнь шадал бага боложо, мохоо молхи болошодог. Ехээр архида ороһон хүнэй мэдэрэлынь бага болодог, зохёон бүтээхэ, ухаалан зохёохо шадабаринь һулардаг. Архи уугаад, мэдээгээ алдаһан хүнүүдэй ниитын гурим эбдэдэг, хулигантадаг, наншалдадаг, элдэб гэмтэ ябадал хэдэг, харгы замда болон үйлэдбэри дээрэ хүндэ хойшолонгуудтай авари хэдэг байһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ.

Архи болбол хүнэй уураг тархиин хүдэлсые һаатуулжа, эрьен тойрон байһан юумые обеёрхо, хараха мэдэрэлынь бага болгодог. Архида оршоходоо хүн бэеэ барижа шадахаа болёод, бүри доошоо ородог, гэр бүлынгөө, Эхэ оронойнгоо урдахи граждански уялгаяа мартажархидаг гэжэ мүнөөнэй научна шэнжэлгэнүүд тодоруулна. Тиимэһээ архида жолоогүй бологшод элдэб дайсадай нүлөөдэ бэлэнээр ородог.

Удаан саг соо хэмһээ ехээр, үргэлжэ архи ууһан хүнүүд унтаха нойроо алдажа, эдеэнһээ гаража, зүрхэнэй хии шэнги «сагаан хии» гэжэ үбшөөр үе үе ордоһолжо байгаад эрьюутэжэ үбшэлдэг юм. Энэ хадаа айхабтар хүндэ үбшэн гээшэ. Иимэ үбшөөр үбдэһэн хүнүүд заримдаа эдэгэжэ, заримдаа үхэжэшье болодог. Сэбэрлэгдээгүй спирт, нэрэһэн архи, денатурат, одеколон гэхэ мэтэнүүд хүнэй нервнэ системэдэ бүришье ехэ хоро хүргэдэг юм.

Архи хадаа хүнэй нервнэ системые муудхаахаһаа гадна, зүрхэ һудалай системэдэ хоро хүргэдэг байна. Архи ехээр уудаг хүнэй зүрхэн өөхэлжэ, сохисонь һулардаг. Архи ехээр ууһан хүнэй шуһанайнь дараса ехэдэдэг, шуһаниинь муу болодог. Архида ороһон 200 хүнэй шуһа шэнжэлжэ үзөөд байхада, 20 процентынь шуһанайнь дараса ехэ болоһон байгаа. Тиихэдэ тэдэнэй нэгэнэйншье шуһан соохи улаан шаригууд нормо соогоо байгаагүй юм. Архида орогшодой шуһанайнь гемоглобин бага болоһон, РОЭ-нь ехэ болонхой байдаг.

Архида ороһон хүн мартамхай, юумэ обеёросогүй болодог. Һүүлэй һүүлдэ ямаршье ухаан бодолой хүдэлмэри хэжэ шадахаа болишодог. Архи хадаа рак үбшэниие һүжэрөөдэг юм гэжэ академик Богомолец бэшэһэн байна.

Архида ороһон хүнүүдые яажа аргалхаб?

Дээдэ нервнэ ажал-ябуулга тухай И. П. Павловай зохёоһон материалистическэ һургаалда үндэһэлһэн советскэ медицинэ архида оролготой тэмсэхэ, архида хорлуулжа үбшэлһэн хүнүүдые аргалха нилээд һайн арга зохёогоод, хэрэглэжэ байдаг. Архинша хүниие амбулаторидошье ябуулжа, больницадашье абаад, аргалжа болохо юм.

Хэрбээ архиһаа боложо үбшэлһэн хүнэй эмшэлүүлхэ, аргалуулха үнэн зүрхэнһөө дуратай байгаа һаань, арга урагшатай байдаг. Түрүүшын үедэ үбшэн хүниие сүүдхэдээ 10 часһаа бага бэшээр унтуулдаг. Унтуулхынгаа хажуугаар үбшэлэгшын бэе махабадһаа архиин хоро шарые арилгахын тулада аскорбинова кислотатай глюкозоор, уротропинаар шуһанай һудал руу тарилга хэдэг, С, В витаминуудые, жэмэсэй шүүһэ, лимон гэхэ мэтые үбшэлэгшэдэ уулгадаг. Эдэ аргануудые хэһэнэйнгээ һүүлээр физиолог Н. А. Подкопаевай зохёоһон апоморфин гэжэ аргаар үбшэлэгшые аргалдаг юм. Энэ аргын гол зорилго хадаа архи амандаал асархадаа бөөлжэдэг болгохо, тэрэнһээ голоо таһа ойгоо гутадаг болгохо гэһэн удхатай.

Ямаршье аргада орохоёо болиһон архиншаниие антабусаар аргалдаг. Эдэ аргын хажуугаар психотерапи хэрэглэгдэдэг. Үбшэлһэн хүндэ юунһээ боложо үбдэһэнииень ойлгуулха, тиигээд тэрэнэй аргада орожо, бэеынь заһарха байһанда этигүүлхэ гээшэ тон шухала. Агнаха, загаһа бариха, спорт эрхилхэ, элдэб һонин ном уншаха, сагаа культурнаар үнгэргэхэ гэхэ мэтэ архида ороһон хүнэй заһаралгада тон һайнаар нүлөөлдэг.

Манай Советскэ гүрэн дотор архида оролгые эсэлэн усадхаха бүхы арга боломжо бии. Культурна эмхи зургаануудай—клуб, театр, улаан булан болон библиотекэнүүдэй, санатори, амаралтын гэрнүүдэй тоо жэлһээ жэлдэ олошорно.

Советскэ арадай үмэнэ зургаадахи табанжэлэй түсэб угаа ехэ зорилгонуудые табяа. Эдэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада бидэнэр, советскэ хүнүүд бүхы ухаан бодолоо, ажалша хүдэр гарайнгаа хүсые зорюулха уялгатайбди. Архи уугаад ажалай журам эбдэдэг, элдэб ааша гаргадаг хүнүүд манай дунда байха зэргэгүй. Тиимэ гээгдэнги зарим хүнүүдые һурган хүмүүжүүлжэ, коммунизмые эдэбхитэйгээр байгуулагшадай зэргэдэ жагсааха гээшэ тон шухала хэрэг болоно.

Д. Жамьянова, медицинскэ наукануудай кандидат.

Мэргэжэлтын зүбшэл

Эбэртэ бодо мал бэлшээжэ таргалуулха

Шэнэ табанжэл соо орон дотор-най мяха абалга хоёр дахин дээшэлхэ ёһотой. Энэ зорилгые дүүргэхын тула, нэн түрүүн, гахай олоор үдхэхэ хэрэгтэй гэжэ партиин XX съездын шиидхэбэринүүд соо хэлэгдэнэ.

Манай республикада гахай олоор шахахын хажуугаар мяха абалгые дээшэлүүлхын тула малые бэлшээжэ таргалуулха гээшэ тусгаар удхашанартай. Түрүү колхозууд малаа һайнаар бэлшээжэ, үсөөхэн аад, зүгөөр тарган малнуудые гүрэндэ тушаадаг ба дээшэлүүлэгдэһэн сэнгээр худалдадаг байна бшуу. Ихэдэ олзо доходшье ехээр ородог, ниитын малай тоо толгойшье олошордог байна.

Гэбэшье, манай аймагай колхозууд зунай бэлшээриин үедэ малаа һайнаар таргалуулжа шаданагүй. Энээнэй эсэстэ олохон колхозууд гүрэндэ хүсэ шадал муутай залуу мал олоор тушаадаг юм. Тиигэжэ гүрэндэшье, колхоздошье ехэ гарза хохидол болоно.

Малые томо болоторынь бэлшээжэ, таргалуулаад үүсэлхэдэ, ханигүй ехэ мяхан гарадаг. Хэрбээ эрэ хашарагуудые томо болоторынь бэлшээжэ таргалуулаа хада 400—430 килограмм татадаг.

Бэлшээридэ ябуулжа, малые таргалуулхада мяханай өөрынь үнэ сэн бага боложо үгэхэ юм. Энээниие иимэ баримта гэршэлнэ. Манай МТС-эй харьяата Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо мяханай-товарна фермэ эмхидхэгдэһэн байгаа. Энэ фермэдэ 18 һаратай хашарагуудые 30 һаратай болоторынь бэлшээжэ таргалуулаад үүсэлхэдэнь, нэгэ центнер мяханда оройдоо 0,5 ажалта үдэр гаргашалагдаһан байба.

Малые бэлшээжэ таргалуулхын тула эртээнһээ бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулжа эхилхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн, таргалуулагдаха малаа наһа наһаарнь, эрэ эмээрнь, томо багаарнь илгажа, тусгаар гүүртэнүүд болгохо ёһотой. Тиихэдээ нэгэ гүүртэдэ 80—120 толгойһоо олон мал байха ёһогүй.

Эдэ гүүртэнүүдтэ хээрын ба таримал ногоотой бэлшээринүүд даалгагдажа үгтэхэ, эдэ бэлшээринүүд дээрэ мал түхэреэн сүүдхэ соо бэлшэхэ байна. Тиихэдэ малые сүүдхэдээ 4—5 дахин уһалха хэрэгтэй.

Таргалуулагдажа байһан малые үүсэлхэһээ 50—60 үдэр урда тээ тэдэниие ногоон тэжээлээр, илангаяа кукурузаар, нэмэжэ эдеэлүүлхэдэ аргагүй һайн. Нэгэ толгойдо 120—150 килограмм ногоон тэжээл нэмэжэ эдюулхэ хэрэгтэй. Мүн малда дабһа эдюулхэдэ һайн.

Малые бэлшээжэ таргалуулгада адуулагшадай үүргэ тон ехэ. Тиимэһээ адуулагшадые материальна талаарнь урмашуулха гээшэ тусгаар удхашанартай. Мал адуулагшадай хэһэн ажалынь сэгнэхэдээ малай сүүдхэдэ шэгнүүрээ али зэргээр нэмээһыень хараадаа абалсаха ёһотой.

220—250 килограмм шэгнүүртэй малые томо болоторнь адуулхадаа, тэдэниие тон түрүүн зоотехническэ заабариин ёһоор эдеэлүүлжэ, сүүдхэ бүри толгой бүхэнэйнь шэгнүүрые 150—200 граммаар нэмээжэ байха хэрэгтэй. Тиимын тула бэлшээридэнь нэмэлтэ болгожо, солоомоһоо гадна, 2,9 килограмм үбһэ, 8 килограмм силос үгтэхэ байна. Түрүү колхозуудай дүй дүршэл дээрэһээ харахада, эбэртэ бодо мал 70—100 үдэр соо бэлшэхэдээ шэгнүүрээ 110—150 килограммаар нэмээһэн ба таргалһан байдаг.

Залуу эрэ малһаа гадна, мүн тугаллахаяа болиһон үнеэдые, һубай хашараг, гунжадые, колхозой ажахыда хэрэглэхэеэ болиһон сар, бухануудые үүсэлхын тула бэлшээжэ таргалуулха хэрэгтэй.

Шахагдажа үүсэлэгдэхэ малые ветеринарна мэргэжэлтэд заатагүй шалгажа үзэхэ ёһотой. Яахадааб гэхэдэ, үбшэнтэй малые хайшаншье гэжэ адуула—таргалхагүй, шэгнүүрынь нэмэхэгүй байна бшуу.

Зунай үедэ малай бэлшээриие хэдэн участогууд болгон таһалха шухала. Тэдэ участогуудые ээлжээгээр хэрэглэхэдэ, бэлшээриин ногоон ехээр түйбэгдэхэгүй, гамтайгаар ашаглагдаха байна. Малые бэлшээхэ энэ түрүү аргые республикын зарим колхозууд үни хада хэрэглэжэ эхилээ. Гэбэшье, манай аймагай колхозууд бэлшээриие участогууд болгон хубаадаггүй, харин малаа бэлшээриин бүхы талмай дээрэ тараан эдеэлүүлдэг. Тиихэдэнь бэлшээриин ногоон ехээр түйбэгдэдэг байна. Саашадаа ихээ болихо хэрэгтэй.

Бэлшээриие участогууд болгон хубаажа ашаглахаһаа гадна, малаа зүбөөр бэлшээхэ хэрэгтэй. Энээн тушаа нэгэ хэдэн һанамжа оруулха һанаатайб. Малые бэлшээри дээрэ гаргахадаа суглуулжа туухагүй, харин бэлшээриин нэгэ участок дээрэ тараан, нэгэ адляар зэргэлүүлэн туужа эдеэлүүлхэдэ һайн байна. Урда үдэрынь малаа бэлшээһэн участок дээрэ хойто үдэрынь нэгэ хэды саг соо бэлшээгээд, нүгөө, үшөө малай ябаагүй участогта гаргаха хэрэгтэй. Ямар участогые хэзээ ашаглаха байһанаа ногооной гарасын зэргээр адуулагшад өөһэдөө тодорхойлхо байна. Зунай сагта ногооной хатажа муудахада, илангаяа үндэр газарта, малые үглөөгүүр бэлшээхэдэ һайн байдаг. Яахадааб гэхэдэ, бэлшээриин ногоон һүниндөө шүүдэрэй унахада шиигтэдэг, тиихэдэнь мал дуратайгаар эдеэлдэг байна. Үдэрэй тэн багта ногоон хаташадаг юм. Тиихэдэнь малые набтар газарта, гол горхоной эрьеэр бэлшээхэ хэрэгтэй. Иимэ газарта ногоониинь амтатайшье байдаг. Зунай аяма халуунда һоно, батаганаа олоширжо, малые эдеэлүүлдэггүй. Тиихэдэнь дүршэлтэй адуулагшад малаа һалхи һүрюулэн туудаг. Шанга наратай үдэрэй болоходо, малай хажуу тээһээнь гү, али хойноһоонь наранай элшын тулахаар һүрэгөө шэглүүлдэг байна. Гадна, эдэ малшад малаа үдэрэй халуунда, һүниндөө, уһалһанай һүүлээр амаруулдаг юм. Малые ганса хээрын бэлшээри дээрэ адуулдаггүй, мүн таримал ногоотой бэлшээри дээрэ адуулдаг байна. Илангаяа хура бороогүй, ган гасуур болоһон сагта таримал ногоотой бэлшээри хэрэглэгдэдэг. Иимэ бэлшээри дээрэ мал адуулхада, тэдэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ 600—700 граммаар нэмэдэг.

Малые бэлшээжэ байха үедөө тэдээндэ минеральна тэжээл, илангаяа дабһа үгэхэдэ һайн байдаг. Иимэ тэжээл дутамаггүй эдиһэн мал түргэнөөр таргалдаг, бусад тэжээл дуратайгаар эдидэг юм.

Малые бэлшээлгын үедэ адуулагшадаар дүршэлтэй колхознигуудые табиха шухала. Теэд манай эндэхи колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд адуулагшадаар үндэр наһатай үбгэдые гү, али үбшэн эрэмдэг хүнүүдые табидаг юм. Тэрэ тон буруу. Зунай үедэ һү һаалга дээшэлүүлгэ, малые таргалуулга имагтал адуулагшын малаа хэр зэргэ бэлшээһэнһээ гол түлэб болодог гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Малые хэды саг соо шахажа болохоб? Энэ хадаа малые ямар сагта шахажа эхилһэнһээ, хэр зэргэ таргалһанһаань болохо байна. Һайн бэлшээри дээрэ адуулагдаһан мал түргэнөөр таргалдаг, шэгнүүрынь нэмэдэг юм. Илангаяа залуу мал томо малда орходоо түргэнөөр таргалдаг.

Зунай бэлшээридэ ябажа байһан малай таргаламсаар түүбэрилэн үүсэлхэ хэрэгтэй. Яахадааб гэхэдэ, аяма халуунда бэлшээриин ногоон хатуужадаг, хаташадаг. Тиихэдэнь мал туража болохо байна бшуу.

Сэлэнгын МТС-эй харьяата Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо 2—3 наһатай залуу мал 110—120 үдэр бэлшээхэдэ үүсэлүүлэгдэдэг юм. Тиихэдэ 1—2 наһатай буруунууд 150—160 үдэр бэлшээгдэжэ, таргалдаг байна.

Эбэртэ бодо малые бэлшээридэ ябуулжа таргалуулха талаар мүн Селендумын МТС-эй харьяата Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз, мүн Бурят-Монголой малажалай туршалгын станци ехэхэн дүй дүршэлтэй болонхой. Жэшээлхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ Бурят-Монголой туршалгын станцида 90—120 үдэр соо һайн бэлшээридэ ябахадаа залуу мал сүүдхэ соо шэгнүүрээ 500—1200 граммаар нэмээдэг байгаа. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз нёдондо май һара соо 81 хашараг тусгаар гүүртэ болгон илгаад, бэлшээжэ таргалуулһан байна. Тэдэнь 90 үдэр соо адуулагдаад байхадаа туд бүриинь шэгнүүр сүүдхэдээ 1200 граммаар нэмэһэн байба.

Гэбэшье, аймагай олохон колхозууд мяха абалгые дээшэлүүлхын зорилгоор тусгаар мяханай-товарна фермэнүүдые эмхидхэжэ, мал таргалуулха хүдэлмэри ябуулнагүй. Тэрэнэй эсэстэ эндэхи колхозууд гүрэндэ туранхай мяха тушаана. Жэшээнь, ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ аймагай колхозууд 2060 толгой эбэртэ бодо мал гүрэндэ тушааһан байна. Тэдэнэйнь аяар 859 толгойнь туранхай байһан юм. Тиихэдэ тушаагдаһан малайнь толгой бүриин шэгнүүр дунда жэшээгээр оройдоо 262 килограмм болоһон байха юм. Зунай сагта һубай мал бэлшээн таргалуулжа, мяха ехээр абадаг болохо тушаа Сэлэнгын аймагай партийна, советскэ органууд, колхозууд ба МТС-үүд шухала хэмжээ абаха, оролдолго үүсхэлээ гаргаха зэргэтэй.

Н. Вяткин, Сэлэнгын МТС-эй главна зоотехник.

Венгерскэ Арадай Республикын Гүрэнэй суглаанай делегаци нютагаа бусаба

СССР-эй Верховно Соведэй уряалаар Советскэ Союзда айлшалһан Венгерскэ Арадай Республикын Гүрэнэй суглаанай делегаци Гүрэнэй суглаанай түрүүлэгшэ Шандор Ронаи түрүүтэйгээр майн 9-дэ Москваһаа нютагаа бусаба. Делегацитай хамта Венгерскэ Арадай Республикаһаа СССР-тэ байдаг Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Ференц Мюнних Венгриеэ ябалсаба.

Нютагаа бусагшадые Внуковска аэродром дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй түрүүлэгшын орлогшо А. А. Лебедев, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшын орлогшо Н. Е. Авхимович, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь Н. М. Пегов болон тусхайта хүнүүд, Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэд, хэблэлэй ба радиогой хүдэлмэрилэгшэд үдэшэбэ.

Ябахынгаа урда тээ Венгерскэ Арадай Республикын Гүрэнэй суглаанай түрүүлэгшэ Шандор Ронаи аэродром дээрэ мэдүүлгэ хэбэ.

— Бидэнэр, Венгерскэ парламентска делегациин гэшүүд үнэтэ дүй дүршэлөөр баяжанхай Эхэ орондоо бусахамнай,—гэжэ тэрэ хэлэнэ. — Бидэнэр Днепр ба Кубань мүрэнүүдэй голнуудта, Хара далайн ба Финскэ тохойн эрьедэ, баатарлиг Ленинградта ябаабди. Предприятинуудта, колхозуудта, барилгануудта ошожо хараабди, советскэ арад үзэгдөө дуулдаагүй дэбжэлтэтэйгээр коммунизм байгуулжа байна, эб найрамдалай түлөө тэмсэнэ гэжэ баяртайгаар ойлгообди, өөһэдынгөө хани нүхэдтэ тэрэ бүхы зүрхэнһөө, үнэн сэдьхэлһээ дурлана гэжэ бидэнэр илангаяа баяртайгаар ойлгообди.

— Хүгжэлтын дабхиса манай анхаралые хандуулаа, — гэжэ саашань Шандор Ронаи хэлэнэ. — Энээниие бидэнэр гансашье заводуud, колхозууд болон барилгануудта бэшэ, мүн хүнүүдэй ургалта дээрэ хараабди. Партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө советскэ арадай шэн габьяатайгаар ажаллажа байһаниие ехэ анхаралтайгаар хараабди. Советскэ общество бурьялма политическэ ажабайдалтай, тон ехэ зохёон байгуулхы хүсөөр нэбтэрэнхэй байна. Иимэ эдэбхи хадаа ерээдүйн ехэ амжалтануудай эшэ үндэһэн мүн, бүри ехэ амжалтануудые туйлахын тула иимэ эдэбхиие бидэнэршье һэргээжэ, ажабайдалдаа элсүүлхэ ёһотойбди.

Бидэнэр таанарай дунда үшөө нэгэ хэды байһайбди гэжэ һананабди. Теэд маниие ажалнай хүлеэжэ байна. Энэ ажалдамнай танай хани барисаан, агуухэ Советскэ Союзда манай олоһон баян дүй дүршэл ехэ туһа болохо юм. Энэ хани барисаае саашаданъ хүгжөөхэ байнабди. Ерээдүйн ехэ зорилгонуудые дүүргэхын түлөө тэрээнһээ ехэ хүсэ абахабди. Манай делегациие хүндэтэйгөөр угтаһанайнь түлөө советскэ арадта бүхы сэдьхэлһээ баясхалан хүргэнэб.

Манай арадуудай хэтэ мүнхэдөө эбдэршэгүй хани барисаан мандаха болтогой!

Баяртай, хүндэтэ ханинар!

(ТАСС).

Прагада сэрэгэй парад болобо

ПРАГА, майн 9. (ТАСС). Чехословакиие Советскэ Армиин сүлөөлһэнһөө хойшо 11 жэлэй ойтой дашарамдуулан, мүнөөдэр Прагада Арадай Армиин сэрэгүүдэй парад болобо.

Айлшадай трибуна дээрэ Прагын ба ороной бусад городуудай ажалшадай түлөөлэгшэд, алдарта хүнүүд, үйлэдбэриин түрүүшүүл, наукын, культурын ба искусствын ажал-ябуулагшад байна. Чехословакиин ба СССР-эй тугуудаар шэмэглэгдэһэн главна трибуна дээрэ парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд нүхэд К. Вацилек, Р. Барак, Я. Доланский, В. Копецкий, А. Новотный, В. Широкий болон бусад гарана.

Парад хүлеэн абагша, Чехословакиин национальна обороныл министр генерал-полковник Б. Ломский рапорт абажа, сэрэгүүдэй зэргэнүүдые тойрон ябаһанай һүүлээр парадта хабаадагшад, ажалшад ба айлшадта хандажа, амаршалгын үгэ хэлэбэ.

Социалистическэ байгуулалтадаа Чехословацка арадай туйлаһан амжалтануудые тэмдэглээд, чехословацка арад дай хүсэнэгүй, эб найрамдал ба арадуудай хоорондохи хани барисаа бэхижүүлхын түлөө тэмсэгшэдтэ хани ёһоор гараа үгэнэ гэжэ генерал-полковник Ломский мэдүүлбэ.

Советскэ Союзай ба тэрэнэй баатарлиг армиин, Чехословакиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй, Коммунистическэ партиин ба зохёон байгуулхы амгалан ажалаа хэжэ байһан чехословацка арадай хүндэлэлдэ амаршалгануудые хэлээд, Ломский үгэеэ дүүргэбэ.

Удаань сэрэгэй һургуулинуудай һурагшад ба курсантнуудай колоннонууд, стрелково полкнууд, мотопехотын, десантна сэрэгүүдэй подразделенинүүд, артиллерийскэ ба танкова частьнууд трибунын урдуур гараба. Талмай дээгүүр реактивна бомбардировщигууд болон истребительнүүд ниидэжэ гараа.

Дани СССР хоёрой хоорондо пароходоор ябалга

КОПЕНГАГЕН, майн 10. (ТАСС). Дайнай һүүлэй үедэ Дани болон Советскэ Союзай хоорондо пароходоор ябаха сэхэ зам харилсаан эгээн түрүүшынхеэ байгуулагдаа гэжэ «Берлингскэ афтенавис» газетэ мэдээсэнэ. Майн 11-дэ Копенгагенһаа Ленинград орохоёо «Вячеслав Молотов» гэжэ советскэ пароход гараха юм. Энэ пароход Лондон-Копенгаген-Стокгольм-Хельсинки-Ленинград гэжэ замаар ябажа, пассажирнуудые шэрэхэ байна.

Прага. Чехословакиин ажалшад КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдые тон ехэ баяртайгаар, үндэр дэбжэлтэтэйгээр угтаад, шэнэ шэнэ социалистическэ уялгануудые абаһан байна. Витковицтэхи Клемент Готвальдын нэрэмжэтэ металлургическа заводой булад шудхалгын шэнэ цехын металлургнууд 2392 мянган кроной материал алмаха гэһэн уялга абаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүдэлмэрншэд уялгадаа гараа табижа байна.

Чехословацка телеграфна агентствын фото.

Бордо (Франци). Советскэ Союзай [...] хилаар бүтээгдэһэн «Иван Сеченов» [...] жэ ашаанай судна уһанда оруулаг[...]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бордодохи вер[...] судные уһанда оруулжа байһан үе[...]

Юнайтед Прессфотын фо[...]

ФНРЮ-гэй президент Иосип Броз-Титын Франци ошо[...] байһан тухай

ПАРИЖ, майн 9. (ТАСС). [...] гэлдэр Парижда франко-юго[...]ска хэлсээн эхилбэ. Тэрээндэ Ф[...]циин талаһаа — министрнүүд[...]ведэй түрүүлэгшэ Ги Молле, [...]даадын хэрэгүүдэй министр [...]стиан Пино, Югославиин Фе[...]тивна Арадай Республикын [...]һаа — президент Иосип Бро[...]то, Гадаадын хэрэгүүдэй тала[...]рэнэй секретарь Коча Попович [...]баадалсана.

Хоёр час үлүүтэй үргэлжэ[...] үсэгэлдэрэй заседаниин һүү[...] хэлсээн үнэн сэдьхэлэй оршон [...]далда үнгэрөө, саашадаа хэ[...] майн 11-дэ үргэлжэлхэ гэжэ Ги [...]ле хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ мэ[...]бэ.

Хэлсээнэй үедэ түбхын т[...] франко-югославска харилсаа[...]хай асуудал, мүн «буу зэбсэг хур[...]гын асуудалай мүнөөнэй бай[...] зүбшэн хэлсэгдээ гэжэ Франц[...] правительствын толгойлогшо [...]бэ. Хойто Африкада, тусхай[...] Алжирта бэелүүлжэ байһан Ф[...]циин политика тухай Титодэ м[...]сээб гэжэ саашань Ги Молле [...]бэ. Хэлсээндэ хабаадагшад [...] ба баруунай оронуудай хооро[...] харилсаанай юрэнхы асууда[...]дые үсэгэлдэрэй заседаниин [...] зүбшэн хэлсэжэ эхилһэн байна.

Кипртэхи байда[...] тушаа

НЬЮ-ЙОРК, майн 9. (ТА[...]) Толгойн саазада оруулагд[...] сүүдлэгдэһэн хоёр киприодууд [...] Михалакис Караолисые (үнгэр[...] жэлэй августда Киприэ пол[...]скиие алаа гэжэ гэмнэгдэһэн) [...] Андреас Деметриу (үнгэрэгш[...]лэй ноябрьда английска гра[...]ска хүниие алаа гэжэ гэмнэгд[...] үршөөхэ тухай зууршалгые зү[...]хэеэ Кипрын губернатор Джон [...]динг үсэгэлдэр арсаа гэжэ Ни[...]һоо (Кипр арал) Юнайтед [...] агентствын корреспондент мэ[...]нэ. Корреспондентын хэлэ[...] ёһоор, приговорой гүйсэдхэ[...] тухай тусхай мэдүүлгын тунха[...]дахатай сасуу засагаархид [...] дээрэ городууд хоорондын бү[...]лефонно хөөрэлдөөе хориһон б[...] Арал дээрэхи английска сэр[...] ба полицейскэ отрядууд с[...] бэлэдхэлтэй болгогдоо.

ЛОНДОН. майн 9. (ТАСС). [...]лэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, то[...] саазада оруулагдахаар сүүд[...]һэн киприодууд Караолис, Де[...]риу гэгшэдые үршөөхэ тухай [...]тада арсаха гэһэн Кипрын гу[...]натор Джон Хардингын шиидх[...] Англида олон тоото буру[...] үүсхэбэ.

Тусхайлбал, лейбористска [...]тиин генеральна секретарь М[...] Филлипс партиингаа нэрэһээ [...]дингда тусхайта буруушаал [...]гээгээ гэжэ мэдээсэгдэнэ. З[...]бористнууд—парламентын г[...] Хардингда телеграмма эл[...] гэжэ Пресс Ассошиэйшн аг[...] мэдээсэнэ. Тэрэ телеграмма [...]иигэжэ хэлэгдэнэ: «дураа гу[...] ехэдхэхэгүйн ба эб найрамда[...] һалхын тула Караолис, Деме[...] гэгшэдые үршөөхыетнай ба[...]эринэбди».

Кипрын хүн зондо бэеэ да[...] байдалай эрхэ олгохын түлөө [...] дэлөөндэ хабаадагшад тушаа [...]лийска засагаархидай абаһан [...] хэмжээе зарим газетэнүүд ко[...]ринууд соогоо буруушаана. [...]шээлхэдэ, эдэ хэмжээнүүд ки[...] асуудалые амгалан ёһоор шии[...]гэдэ имагтал һаад ушаруулна [...] «Дейли Уоркер» газетэ редакци[...] статья соогоо тэмдэглэнэ. Кипр[...] английска политикые шэнэрэ [...]жа үзэхые эриһэн редакци[...] статья «Ньюс кроникл» газетэ [...]лоо.

Корейскэ Арадай-Демократическа Республика. Энэ жэлэй эхеэр Пхеньянда текстильнэ комбинадай ээрэлгын ба бүд нэхэлгын фабрикануудай барилга дүүргэгдээ. Эдэ фабриканууд Советскэ Союзһаа абтаһан шэнэ түхеэрэлтэнүүдээр хангагданхай. Мүнөө корейн бүд нэхэгшэд шэнэ техникые амжалтатайгаар шудалжа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ээрэлгын цехын нэгэ участок харуулагдана.

ТАСС-эй фотохронико.

Польшодо кукуруза тарилга

ВАРШАВА, майн 9. (ТАСС). Польшын урда ба баруун-урдахи районуудта кукуруза үргэлжэдөө таригдажа эхилбэ. Вроцлавска, Познаньска, Быдгощско воеводствонуудай гүрэнэй хүдөө ажахынууд ба газар таряалангай үйлэдбэриин кооперативүүд түрүүшын хэдэн мянган гектарта энэ үнэтэ культурые тариба. Быдгощско воеводствын «Свентослав», «Освецины» гэжэ гүрэнэй хүдөө ажахынуудай нэгэдэл кукурузын тарилгын талмайе үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо гурбаһаа үлүү дахинаар үргэдхэбэ. Познаньско, Броцлавска воеводствонуудай гүрэнэй хүдөө ажахынуудта кукурузын тарилгын талмай байгша ондо 2,5 дахин үргэдхэгдэжэ байна.

Мүнөө жэлдэ кукурузын тарилга дээрэ агротехническэ шэнэ аргануud, тэрэ тоодо квадратно-гнездовой аргаар тарилга үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Гүрэнэй ба кооперативна хэдэ хэдэн ажахынуудта шэнэ аргаар тарилга тусгаар харуулагдаа. Энэ арга польско таряашадай анхаралые улам бүри ехээр хандуулжа байна.

Байгша ондо республика дотор 200 мянга гаран гектар гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 2 дахин ехэ кукуруза таригдахаар хараалагдана.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй бүхэхитадай конференци

ПЕКИН, майн 9. (ТАСС). Пекиндэ үйлэдбэриин түрүүшүүлэй бүхэхитадай конференци хүдэлмэреэ үргэлжэлжэ байна. Мүнөөдэрэй заседани дээрэ үгэ хэлэһэн КНР-эй Гүрэнэй соведэй хоёрдохи канцеляриин начальнигай орлогшо Цянь Цзюнь-жуй 1949 онһоо 1955 он болотор Хитадай дээдэ һургуулинууд 210 мянга үлүүтэй мэргэжэлтэдые гэхэ гү, али 1928 онһоо 1947 он болоторхи 20 жэлэй турша соо Хитадай дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэдэй тоодо орходоо 30 мянган хүниие үлүү олоор бэлэдхэжэ, арадай ажахыда үгөө гэжэ хэлэбэ.

Һуралсалай мүнөө жэлдэ ороной дунда һургуулинуудта 3.890 мянга үлүүтэй хүн, эхин һургуулинуудта — 53 миллион хүн һуралсана гэжэ Цянь Цзюнь-жуй мэдүүлбэ.

1955 ондо орон дотор научно-шэнжэлэлгын 44 эмхи зургаанууд гэхэ гү, али сүлөөлэгдэхэһөө урда тээ байһанда орходоо хоёрһоо үлүү дахин олон научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд бии байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Мүнөө Хитадта үдэшын 49 дээдэ һургуулинуудта 15 мянга үлүүтэй студентнүүд, үдэшын 31 тусхай дунда һургуулинуудта — 6 мянга гаран хүн һуралсана. Ороной хүдөөгэй районуудта үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал усадхаха һургуулинуудта 50 миллион үлүүтэй хүн һуралсана.

Удаань үгэ хэлэһэн харгы замай министр Чжан Бо-цзюнь далайн ба гол мүрэнэй транспортда, мүн автотранспортын хүдэлмэришэдэй дунда үйлэдбэриин новаторнуудай хүдэлөөнэй үргэнөөр дэлгэрһэн тухай тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ пассажирнуудые ба ашаа шэрэлгэ хэмжээнэйнгээшье, эрьесынгээшье талаар 1957 оной показательнуудта хүрөө гэжэ Чжан Бо-цзюнь хэлэбэ. Шэрэлгэнүүдэй үнэ сэн дунда зэргээр 12 процент шахуугаар химдараа.

Конференци хүдэлмэреэ үргэлжэлһөөр.

Советскэ сэрэгүүд-сүлөөлэгшэдэй дурасхаалые румынска арад хүндэлэн ёһолно

БУХАРЕСТ, майн 9. (ТАСС). Илалтын үдэртэй дашарамдуулан, румынска арадые сүлөөлхын түлөө байлдаануудта наһа бараһан советскэ сэрэгшүүдэй памятнигта веногуудые табилга мүнөөдэр Бухарестдэ Илалтын талмай дээрэ болобо.

Румынска Хүдэлмэришэдэй партиин Центральна Комитет ба Румынска Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведһээ, Агуухэ Национальна суглаанай Президиумһээ, Советскэ посольствоһоо, Румынска Арадай Республикын Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министерствоһээ, Бухарестын ниитын организацинууд болон предприятинуудай коллективүүдһээ веногууд табигдаа.

Веногуудые табилгын үедэ Румынска Арадай Республикын Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министрын нэгэдэхи орлогшо генерал-полковник Якоб Теклу, СССР-һээ Румынида байдаг сэрэгэй атташе полковник П. П. Воронин гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Хитадай Арадай Республика. Түгэд. Лхасатахи хүдөө ажахын туршалгын станци Түгэдтэ ороохото культурануудые тариха, мүн хүдөө ажахын техникэ хэрэглэхэ тушаа научна болон пропагандистска ехэ хүдэлмэри ябуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус станциин хүдөө ажахын машинануудай хүдэлмэрние эндэхи һуурин зон ехээр һонирхон хаража байна.

Синьхуа агентствын фото.

Редакторай орлогш[...] О. ГОМБОЕВ[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, заместителя редактора — 32-74, отв. секретаря — 27-37, партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-14, культуры и быта, промышленности —34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00760. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 2787.